

Hbtq-personers erfarenheter av stöd efter att ha utsatts för våld i en nära relation

Russell Turner
Anjelica Hammersjö

Göteborgsregionen (GR) består av 13 kommuner som har valt att jobba tillsammans. Vi driver utvecklingsprojekt, har myndighetsuppdrag, forskar, ordnar utbildningar och är storstadsregionens röst i Västsverige, bland mycket annat. I våra nätverk träffas politiker och tjänstepersoner för att utbyta erfarenheter, bolla idéer och besluta om gemensamma satsningar. Allt för att regionens en miljon invånare ska få ett så bra liv som möjligt.

Göteborgsregionen 2021
FoU i Väst
Box 5073, 402 22 Göteborg
gr@goteborgsregionen.se
www.goteborgsregionen.se
Russell Turner
Anjelica Hammersjö

Rapporten är framtagen av Göteborgsregionen, FoU i Väst på uppdrag av Göteborgs stad.

Innehåll

Förord	4
Sammanfattning.....	5
1. Introduktion.....	6
1.1 Studiens bakgrund.....	7
1.2 Problembeskrivning.....	7
1.3. Studiens syfte och mål.....	9
1.3.1. Forskningsfrågor	9
1.3.2 Om FoU i Väst	10
2. Tidigare forskning	11
3. Centrala begrepp och teoretiska utgångspunkter	13
3.1 Våld i nära relationer	13
3.2 Cis- och heteronormativitet	14
3.3 Göteborgs Stads hjälp- och stödinsatser till personer utsatta för våld i nära relation – en idealtypisk modell	14
3.4 Hjälp-sökandeprocesser vid våld i nära relationer.....	16
Identifiera och definiera att det finns ett problem.....	17
Avgöra om man ska söka stöd.....	17
Avgöra varifrån man ska söka stöd	18
3.5 Ytterligare hinder och specifika förutsättningar i hbtq-personers stödsökandeprocess vid våld i nära relationer.....	18
Identifiera och definiera att det finns ett problem.....	19
Avgöra om man ska söka stöd.....	19
Avgöra varifrån man ska söka stöd	20
4. Metod	22
4.1 Design	22
4.2 Urval och rekrytering.....	22
4.3 Material.....	23
4.4 Procedur	24
4.5 Validitet, reliabilitet, och tillämpningsbarhet	24
4.6 Etiska överväganden	26
5. Resultat	27
5.1 Osäkerhet och tvivel kring att söka stöd.....	27
Osäkerhet kring vilket stöd som var tillgängligt.....	27
Rädsla för dåligt bemötande	29
Osäkerhet kring våldets karaktär	31
5.2 Signaler till omgivningen	32

Distansering och isolering från omgivningen.....	33
Att skicka signaler till omgivningen	34
Svårigheter att få omgivningen att förstå	36
5.3 Att navigera mellan tillhörighet och stöd	38
Behovet av att vara solidarisk med andra hbtq-personer.....	38
Att passera som heterosexuell eller cisperson för att få stöd.....	40
5.4 Behovet av självständighet och att någon annan agerar	40
Behovet av självständighet	40
Behovet av att andra agerar	41
Behov av att veta vad man kan få hjälp med	43
5.5 Det personliga och förstående stödet.....	44
5.6 Fortsatt behov av stöd.....	45
5.7 Erfarenheter av Göteborgs Stads verksamheter.....	48
En livsvärld där kunskap om stödinstanser inte behövdes	48
Bilderna av socialtjänstens verksamhet	49
Erfarenheter av möten med socialsekreterare.....	49
Erfarenheter av Mikamottagningen och Kriscentrum för kvinnor.....	50
Erfarenheter av skolan	51
6. Diskussion	53
6.1 Diskussion om resultaten	53
Sammanfattning av resultaten	53
Jämförelse med tidigare forskning.....	55
Socialtjänstens ordinarie stöd till våldsutsatta	56
Teoriutveckling om hjälpsökandeprocesser bland hbtq-personer.....	57
Studiens eventuella begränsningar	61
6.2 Avslutande reflektioner	62
Referenser	64
Bilagor	66

Förord

Sommaren 2020 vände sig Göteborgs Stad till oss på Göteborgsregionen, FoU i Väst, med en fråga om hur hbtq-personer som utsatts för våld i nära relationer upplever det stöd som finns tillgängligt i staden.

För att undersöka frågan annonserade vi efter personer som kunde berätta om sina erfarenheter. Grunden för den här rapporten är intervjuer med åtta personer som samlat modet att höra av sig till oss för att dela med sig av sina upplevelser. Det var ibland tunga minnen att berätta om. Trots detta ville ni berätta – med förhoppningen att era erfarenheter kan hjälpa någon annan. Vi hoppas att rapporten kan bidra till det stöd till andra som ni önskade. Utan er hade den här rapporten inte funnits och vi vill därför rikta ett stort tack till er.

Studien har haft stöd av en referensgrupp som har kommit med värdefulla synpunkter under arbetets gång. Under våren 2021 har rapporten även granskats på ett seminarium utifrån såväl teoretiska perspektiv som verksamhetsperspektiv och perspektiv från Göteborgs hbtq-community.

Resultatet är denna rapport som vi hoppas ska kunna fungera som underlag för att utveckla stödverksamheter och bidra till att förstå stödsökandeprocesser utifrån våldsutsatta hbtq-personers perspektiv.

Russell Turner och Anjelica Hammersjö
Göteborg den 10 maj 2021

Sammanfattning

Ett övergripande syfte med den här studien är öka kunskapen om hbtq-personers erfarenheter av att söka stöd efter att ha utsatts för våld i en nära relation. Studien baserar sig på intervjuer med åtta hbtq-personer som bor eller har sökt stöd i Göteborg. Rapporten kan användas som ett underlag för att förbättra arbetet hos stöd- och hjälpinstanser på olika nivåer i samhället.

Intervjupersonerna har sökt både informellt och formellt stöd från många olika personer och verksamheter. Några exempel är familj, vänner, skolkurator, lärare, polis, sjukhus, vårdcentral, telefonstödlinjer, kvinnojour och kommunala stödinstanser för våldsutsatta.

Rapporten visar att intervjupersonerna är osäkra på vilket stöd som är tillgängligt för dem. De är också osäkra på om de kommer att få ett bra bemötande om de söker stöd. Ofta har man en bild av att våld i nära relationer är något som män utsätter kvinnor för, vilket kan göra det svårare att förstå det våld man utsätts för.

Att få det stöd man behöver kan vara svårt. En vanlig del i våld i nära relationer är att distanseras och isoleras från familj och vänner och det gäller även för de personer vi intervjuat. Även i de fall man har möjlighet att berätta är det inte säkert att man gör det: man vill inte alltid att omgivningen ska förstå hur illa situationen är, och man vill inte tala illa om sina partner i hbtq-communityt. Att tydligt söka stöd leder inte heller alltid till att man får det stöd man behöver. Intervjupersonerna beskriver flera situationer där de upplever att omgivningen inte förstått deras stödbehov eller agerat. Stödsökandet är också en process där man har ett behov av att fatta egna beslut, samtidigt som man önskar att andra ska ingripa. Att stödja på rätt sätt i rätt tid kräver lyhördhet från omgivningen.

Flera intervjupersoner upplever att de fått rätt stöd av åtminstone någon person. Rätt stöd handlar om ett personligt förstående stöd från någon som funnits kvar under en längre tid. Rätt stöd handlar också om att vara kunnig och ha erfarenhet av att ha mött personer i en liknande situation, att lyssna och inte döma. Var stödet dykt upp framstår ibland som slumpmässigt.

Alla intervjupersoner beskriver kvarvarande konsekvenser av våldet och ett fortsatt behov av stöd, även om våldet för de flesta upphört för 2–5 år sedan. Det kan handla om dålig självkänsla, svårigheter med relationer eller självskadebeteende.

Studien har genomförts av FoU i Väst, Göteborgsregionen på uppdrag av Göteborgs stad.

Inledning

1. Introduktion

Hur borde samhället och omgivningen reagera när någon blir kontrollerad, hotad och utsatt för våld av en partner eller familjemedlem? Vem borde se att personen behöver hjälp och vem har ansvar att agera? Om den som utsätts för våld har erfarenheter av dåligt bemötande på grund av sin könsidentitet eller sexualitet, vart ska hen då vända sig för att få stöd? Dessa frågor handlar om samhällets ansvar för att personer som utsätts för våld får hjälp att lämna en ohållbar situation, gå vidare med sina liv och möjlighet att bearbeta sina erfarenheter. Ett ansvar som behöver finnas oavsett vilken sexualitet eller könsidentitet den våldsutsatta personen har.

En del i det samhälleliga ansvaret handlar om att professionella aktörer ger stöd. Stödet behöver kännas tryggt och tillförlitligt för hbtq-personer¹. Stödet behöver också vara synligt och tydligt för den som befinner sig i kris och inte vet vart hen ska vända sig, eller kanske inte ens vet att det finns stöd att få.

En annan del i det samhälleliga ansvaret är vi andra, som inte arbetar professionellt med stöd men som har möjlighet att se, lyssna, fråga, stötta och agera. Vänner, familjemedlemmar, kollegor eller grannar. Ett sådant agerande, både från professionella och andra, ställer krav på lyhördhet för personens livssituation och insikt i hur olika personers berättelser och stödsökandeprocesser kan se ut.

Ett övergripande syfte med den här studien är att bidra till att öka förståelsen för och kunskapen om hbtq-personers erfarenheter av att söka stöd efter att ha utsatts för våld i en nära relation. Genom att följa berättelserna från de personer som har haft modet att dela med sig av sina erfarenheter kan vi lära oss mer om hur det kan kännas att behöva stöd som hbtq-person som utsatts för våld. Vi kommer att kunna följa delar av stödsökandeprocessen och få insikter i hur det upplevdes och vilket bemötande man fick.

Rapporten kan användas som ett underlag för att förbättra arbetet hos stöd- och hjälpinstanser på olika nivåer i samhället. Den kan också vara ett stöd för närstående som står bredvid och undrar hur de kan hjälpa och undrar varför de ibland inte når fram. Och sist men inte minst kan rapporten vara ett stöd för hbtq-personer som utsatts för våld i en nära relation och känner sig ensamma i sina upplevelser. Som en av de personer vi intervjuat sa i slutet av intervjun:

Jag vill mer än gärna läsa den, det hade varit jätteintressant. För det är mer än bara min upplevelse där, eller? Det har varit... förlåt om det här låter fel nu... men det hade nog känts... lättare hela skiten om man visste om att fler har den här upplevelsen, förstår du vad jag menar? Att man inte är ensam med den här upplevelsen.

¹ Hbtq-personer är ett paraplybegrepp som står för homosexuella, bisexuella, transpersoner och queera.

1.1 Studiens bakgrund

Studien har genomförts av Göteborgsregionens forsknings- och utvecklingsenhet FoU i Väst på uppdrag av Göteborgs Stad. Uppdraget kommer ursprungligen från Göteborgs Stads plan för att förbättra hbtq-personers livsvillkor 2017–2021. Ett av målen i planen är att ”Staden erbjuder våldsutsatta hbtq-personer adekvat stöd och skydd” och en av åtgärderna för att uppfylla målet är att genomföra en studie om hbtq-personers våldsutsatthet. I hbtq-planen finns även en åtgärd som är kopplad till studiens resultat: att utifrån studien om hbtq-personers våldsutsatthet ta fram en vägledning som kan användas inom socialtjänsten. Den 10 september 2020 beslutade kommunfullmäktige att utreda hur man ska kunna verkställa de mål i hbtq-planen som handlar om att inrätta ett regnbågshus samt skyddat boende och jourverksamhet för våldsutsatta hbtq-personer senast under 2022.

Göteborgs Stad har även en kommunövergripande plan mot våld i nära relationer, där den första planen antogs 2014. Under 2019 tog Göteborgs Stad fram ett förslag till en ny plan för perioden 2020–2023. Den nya planen mot våld i nära relationer var också tänkt att stödja arbetet med att erbjuda våldsutsatta hbtq-personer adekvat stöd och skydd. Medan den här studien har pågått har ansvarig nämnd beslutat om planen och skickat den vidare till kommunstyrelsen för vidare beredning. När denna rapport färdigställs har kommunfullmäktige ännu inte beslutat om den nya planen.

Göteborgs Stad har ansvar för att erbjuda stöd till personer som utsatts för våld i en nära relation och stödet är tänkt att fungera för alla som behöver det. Att ett av stadens mål är att erbjuda våldsutsatta hbtq-personer adekvat stöd och skydd visar dock att staden utgår från att stödet och skyddet till våldsutsatta hbtq-personer inte är adekvat idag. Den här studien kan därför användas av Göteborgs Stad för att se hur stödet upplevs och för att analysera vilka steg man kan ta för att uppfylla målet.

1.2 Problembeskrivning

Våld i nära relationer är ett stort problem i befolkningen generellt. En större befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet visade att cirka 7 procent av kvinnorna någon gång i vuxen ålder hade utsatts för sexuella övergrepp med fysiskt våld eller hot om våld av en aktuell/tidigare partner. Motsvarande andel bland män var cirka 1 procent. När det kommer till fysiskt våld hade 14 procent av kvinnorna och 5 procent av männen som vuxna utsatts för våld eller hot om våld av en aktuell eller tidigare partner. 20 procent av kvinnorna och 8 procent av männen hade under någon period i sitt liv utsatts för upprepat och systematiskt psykiskt våld från en aktuell eller tidigare partner (NCK, 2014).

Befolkningsundersökningen tar upp olika typer av våld från olika förövare, men det generella mönstret är att få berättar om våldet och att ännu färre anmäler. Ungefär hälften av de kvinnor som hade utsatts för någon form av sexuella övergrepp och drygt en tredjedel av männen hade pratat med familj eller vänner om det. Cirka 5 till 10 procent av de utsatta kvinnorna och någon enstaka procent av männen hade vid något tillfälle sökt professionell hjälp. Cirka 5 procent av kvinnorna och 1 till 2 procent av de utsatta männen hade vid något tillfälle gjort en polisanmälan (NCK,

2014). Rapporten redovisar inte våldsutsatthet utifrån andra könskategorier än kvinnor och män och redovisar inte heller sexuell identitet hos de som utsatts. Det finns dock forskning som visar att hbtq-personer som har utsatts för våld i nära relationer möter särskilda hinder att söka stöd och har låg tilltro till kommunala stödinstanser (Holmberg och Stjernqvist, 2007).

Det är svårt att säga exakt hur vanligt våld i nära relationer är bland hbtq-personer. Forskning och studier om våld i nära relationer bland hbtq-personer har utformats på olika sätt och det kan ibland vara svårt att jämföra studier med varandra. Dels handlar det om vilka som definieras eller definierar sig själva som hbtq-personer. I forskning om våld mot transpersoner finns till exempel den metodologiska svårigheten att transpersoner kan ha ett spektrum av identiteter, och att personer med transexfarenhet inte nödvändigtvis identifierar sig som transpersoner. Studier varierar också när det gäller vilka former av våld man har inkluderat, hur frågorna är ställda och vilka tidsperioder man har studerat. Vissa datainsamlingar visar vilket kön den våldsutövande partnern har, andra inte. Vissa har slumpmässiga datainsamlingar, andra inte. Forskningen har inte heller alltid uppmärksammat skillnader mellan personer med olika kön och sexuella läggningar (NCK, 2018).

För att ändå få en bild av hur vanligt våld i nära relationer är bland hbtq-personer i Sverige kan vi titta på två rapporter från Folkhälsomyndigheten om hälsa bland homo- och bisexuella personer respektive transpersoner.

Rapporten *Utvecklingen av hälsan och hälsans bestämningsfaktorer bland homo- och bisexuella personer* bygger på resultat från den nationella folkhälsoenkäten 2005–2012. Rapporten visar att det är vanligare att homo- och bisexuella kvinnor blivit utsatta för våld i hemmet än heterosexuella kvinnor. Homo- och bisexuella män blev i större utsträckning än heterosexuella män utsatta för våld i hemmet år 2005, men övriga studerade år fanns ingen statistiskt säkerställd skillnad. Sammanslagning av data för åren 2010–2012 visade att bisexuella kvinnor i betydligt större utsträckning än både homo- och heterosexuella kvinnor utsattes för våld i hemmet. För bisexuella män kunde inga skillnader påvisas (Folkhälsomyndigheten, 2014).

Rapporten *Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner* bygger på en webbenkät med ett självselektivt urval av 800 personer med transexfarenhet. Av de svarande angav 7 procent att de blivit utsatta för fysiskt våld under de senaste 12 månaderna, varav 17 procent av sin partner. 30 procent av de svarande angav att de någon gång blivit tvingade till sex mot sin vilja, varav cirka en tredjedel utsatts av en fast eller tillfällig partner (Folkhälsomyndigheten, 2015).

En mindre svensk studie om förekomst av våld i nära relationer bland hbtq-personer genomfördes av Holmberg och Stjernqvist (2006). Studien baserar sig på en enkät till 5000 medlemmar inom RFSL (Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter) som drygt 2000 personer svarade på. Av de svarande hade 10 procent utsatts för våld av en nuvarande partner och 17 procent hade utsatts för våld av en före detta partner. Ett fåtal hade sökt hjälp (Holmberg och Stjernqvist, 2006).

1.3. Studiens syfte och mål

Studiens syfte är att ta fram fördjupad kunskap om hbtq-personers upplevelser av att ha sökt eller velat söka stöd efter att ha utsatts för våld i en nära relation.

Som vi såg i studien som refereras ovan är det få hbtq-personer som söker stöd hos exempelvis socialtjänsten efter att ha utsatts för våld i en nära relation. Därför är fokus i studien både på de personer som har sökt professionellt stöd och de personer som velat ha professionellt stöd men inte sökt eller fått detta. Både erfarenheter av socialtjänsten och andra stödverksamheter kan vara viktiga för att få en fördjupad kunskap. Varför en person väljer att inte söka stöd behöver förstås i en bredare bemärkelse utifrån livskontexten hos den person som behöver stöd. Med andra ord syftar studien till att kvalitativt beskriva hbtq-personers upplevelser av att vilja söka eller ha sökt stöd efter att ha utsatts för våld i en nära relation.

1.3.1. Forskningsfrågor

Huvudfrågorna för studien är följande:

1. Vilka erfarenheter har hbtq-personer som har varit utsatta för våld i en nära relation av att söka stöd inom Göteborgs Stad?
 - a. Vilka erfarenheter har personer som fick kontakt med en stödinstans?
 - b. Vilka erfarenheter har personer som inte sökte eller fick stöd?

Hbtq står för homosexuella, bisexuella, transpersoner och queera². Målgruppen för studien avgränsas inte till personer som använder något av dessa fyra ord för att beskriva sin sexualitet eller könsidentitet. Vi har utgått från att annonseringen efter hbtq-personer som kan tänka sig att delta i studien talar till ett bredare spektrum av identiteter, där man kan identifiera sig som hbtq-person även om man beskriver sin sexuella identitet som pansexuell³ eller om ens könsidentitet är icke-binär⁴.

Erfarenheter och upplevelser av att söka stöd definieras som att personen har velat ha hjälp eller stöd på något sätt. I processen att söka stöd kan det ofta vara svårt att veta vilken typ av stöd man skulle vilja ha, därför görs ingen avgränsning vad gäller typ av stöd. Däremot har studien ett särskilt intresse för de stöd- och hjälpinstanser som finns inom Göteborgs Stad och studien avgränsas därför till personer som bor eller har velat söka stöd och hjälp i Göteborg.

Studien gör ingen strikt avgränsning för när utsattheten för våldet började eller slutade. Det senaste stödbehovet bör dock ha varit under de senaste fem åren. Detta på grund av att eventuella förändringar eller förbättringar av stödutbudet kan ha skett under åren, och erfarenheter blir möjligtvis mindre aktuella över tid. Behovet av hjälp och stöd kan dock ta sig olika former i olika livsfaser. Med tiden kan nya typer av behov uppstå, exempelvis behov av att bearbeta tidigare erfarenheter av våld.

² En queer identitet skulle kunna beskrivas som identitet som inte är hetero eller cis (se 3.2).

³ Pansexuell innebär att känna emotionell/sexuell attraktion till personer oberoende av kön.

⁴ Icke-binär innebär att man inte identifierar sig som kvinna eller man utan som både och, mitt emellan, ett annat kön, inget kön eller en flytande identitet.

1.3.2 Om FoU i Väst

FoU i Väst inom Göteborgsregionen (GR) har fått uppdraget av Göteborgs Stad att genomföra denna studie. FoU i Väst är en mötesplats för forskning och praktik som ska stödja kunskapsutveckling och kunskapsspridning samt utgöra ett stöd för kunskapsbaserad verksamhetsutveckling. FoU står för Forskning och Utveckling – praktiktärla forskning och forskningsbaserat utvecklingsarbete.

FoU i Väst är en resurs för yrkesverksamma och beslutsfattare i de 13 medlemskommunerna i Göteborgsregionen. FoU i Väst stärker kunskapsutvecklingen inom välfärdsområdet genom att systematisera och utveckla ny kunskap samt visa på goda exempel. Detta sker bland annat genom:

- följeforskning
- implementeringsstöd
- utvärderingar
- kartläggningar
- stöd i egenutvärdering
- kunskapssammanställningar
- utbildningsinsatser.

Göteborgsregionen, FoU i Väst arbetar med projekt som är av intresse för kommunerna i Göteborgsregionen i stort. Frågan om hbtq-personers erfarenheter av att söka stöd i samband med våld i nära relationer och en kommande riktlinje och vägledning för hur stödet kan förbättras kan ha ett stort värde för alla kommuner i Göteborgsregionen, även om fokus i studien är Göteborgs Stad. Det finns förmodligen många överförbara lärdomar som andra kommuner kan tillämpa. På ett bredare plan kan projektet också anses koppla an till en av de utmaningar som finns i Göteborgsregionens strategiska inriktning: "Social sammanhållning och trygghet".

2. Tidigare forskning

I Sverige är forskningen om våld mot hbtq-personer begränsad och när det kommer till hur stödsökande upplevs av hbtq-personer som har utsatts för våld i nära relationer är kunskapen ännu mindre. Svenska studier med fokus på hur hbtq-personer upplever att det är att söka eller få stöd hos socialtjänsten efter att ha utsatts för våld i nära relationer verkar vara obefintliga.

I en svensk kontext har Holmberg och Stjernqvist (2007) genomfört en enkätstudie med fokus på behov av stöd i samkönade relationer: *Samkönat partnervåld. Vad är det och vilket stöd behövs?* Enkätstudien var en uppföljning av författarnas tidigare enkätstudie *Våldsamt lika och olika – om våld i samkönade parrelationer*.

Av de 57 personer som svarande på enkäten hade 31 personer sökt någon form av hjälp. I första hand vände de sig till den närmsta kretsen av vänner, i andra hand till någon ur sin ursprungsfamilj. Det fanns också exempel på att man fått stöd från en person på sin arbetsplats. 15 personer hade sökt någon form av samtalsstöd, framför allt hos psykiatri, psykolog, terapeut, familjeterapi eller kurator. 2 personer hade vänt sig till socialtjänsten, varav den ena var nöjd och den andra var missnöjd med det stöd hen hade fått. 6 respondenter hade haft kontakt med polisen, varav 2 var nöjda med stödet de fått. 3 respondenter hade vänt sig till en kvinnojour, varav en upplevde att hon inte fick stöd eftersom hon var lesbisk, en annan upplevde sig homofobiskt bemött och en tredje önskade att kvinnojouren hade mer kunskap om samkönat partnervåld. Ytterligare en respondent var osäker på om kvinnojouren tar emot lesbiska. En man hade vänt sig till mansjouren och var nöjd med det stöd han fått. 9 respondenter hade vänt sig till RFSL, och upplevde sig ha fått rätt stöd och ett bra bemötande.

De respondenter som var nöjda med det stöd de fått lyfte fram att stödpersonen fokuserade på våldet, inte problematiserade deras självdefinition och hade lhbt⁵-kompetens. De respondenter som var missnöjda skrev att de fått ett homofobiskt bemötande, fått sin självdefinition ifrågasatt eller att stödet problematiserade deras homo- eller bisexualitet i stället för våldet. I en del fall beskrev respondenten att hen inte tagits på allvar och att våldet inte setts som allvarligt. 8 av respondenterna hade avslutat en stödkontakt för att de utsatts för diskriminering eller homofobi.

Knappt hälften av respondenterna hade valt att inte söka stöd. Några beskrev oro för att omgivningen skulle förringa våldet eftersom de lever i en samkönad parrelation, medan andra upplevde skam för att de utsatts i en lhbt-relation. Respondenterna beskrev att de och förövaren ofta hade gemensamma vänner och inte ville tvinga in dem i en lojalitetskonflikt. Man ville inte heller att valet av partner skulle ses som negativt av ens heterosexuella familj/vänner.

Författarna frågar sig varför våldsutsatta lhbt-personer inte i högre grad söker stöd från socialtjänsten. Möjliga förklaringar som de lyfter i rapporten är att man behöver

⁵ Lhbt utläses som lesbiska, homosexuella, bisexuella och transpersoner, och är det paraplybegrepp som författarna använder i studien.

en annan typ av stöd eller att socialtjänsten inte har tillräcklig vålds- eller homokompetens. De hittade dock inget stöd för att lhbt-personer hellre vänder sig till hbtq-specifika verksamheter, utan menar att många föredrar att vända sig till en traditionell verksamhet. Vissa respondenter hade inte vänt sig till en lhbt-verksamhet med motiveringen att gruppen är liten och att man inte vill riskera sin anonymitet.

Det respondenterna lyfte som viktigt för ett adekvat bemötande är att känna till lhbt-personers erfarenheter och livssituationer och att ha kunskap om strukturell diskriminering av lhbt-personer. Författarna lyfter att den avgörande skillnaden mellan att söka stöd som lhbt-person och som heterosexuell kvinna är att lhbt-personer behöver komma ut och berätta om sin sexuella självdefinition samtidigt som de berättar om våldet (Holmberg och Stjernqvist, 2007).

Internationellt finns studier som tittat på hjälpsökandeprocesser i samband med att hbtq-personer utsatts för våld i nära relationer. Ett par sådana studier har vi valt att redovisa inom ramen för en teoretisk modell om hjälpsökandeprocesser vid våld i nära relationer (se avsnitt 3.5).

3. Centrala begrepp och teoretiska utgångspunkter

3.1 Våld i nära relationer

Våld i nära relationer definieras av WHO (2013) som ”beteende av en partner som orsakar fysisk, sexuell eller psykologisk skada, och inkluderar fysisk aggression, sexuellt tvång, psykologisk misshandel och kontrollerande beteenden. Definitionen täcker våld från både nuvarande och före detta make/maka och andra partners”.

I den här studien har vi en bredare definition av nära relationer än WHO använder i citatet ovan. När vi annonserade efter deltagare till studien avgränsade vi nära relationer till att handla om en partner, före detta partner, närstående eller familjemedlem – men även någon man har tyckt mycket om, litat på och varit kär i utan att relationen definierats. Definitionen av nära relationer breddades utifrån avstämningar med studiens referensgrupp för att utöver partners även inkludera andra nära relationer där hbtq-personer kan utsättas för våld. Studien fokuserar på relationer mellan hbtq-personer eller relationer där minst en person är hbtq-person.

Våld i nära relationer kan anta många olika former. I en svensk kontext delar man ofta upp våldet i *fysiskt våld* (som knuffar, slag, sparkar, stryptag eller fasthållning), *psykiskt våld* (som hot, verbala kränkningar, skambelägganden och förlöjliganden) och *sexuellt våld* (som våldtäkt eller andra påtvingade sexuella handlingar). Det är även vanligt att prata om *materiellt våld* (som att förstöra personliga tillhörigheter eller möbler), *ekonomiskt våld* (som att ta kontroll över ekonomin eller ta lån i den utsattas namn) och *försummelse* (som att undanhålla mediciner, särskilt i de fall personen är beroende av andra för vård och omsorg). I annonsen om studien har vi beskrivit att våld kan se ut på olika sätt, det kan vara fysiskt, psykiskt och/eller sexuellt eller handla om att känna sig kontrollerad eller utsatt på annat sätt.

Våld i nära relationer sker i form av en gradvis förskjutning av gränser över tid. En förklaringsmodell för att beskriva detta som ofta används i stödverksamheter för våldsutsatta är *våldets normaliseringsprocess*, som myntats av forskaren Eva Lundgren. Förklaringsmodellen beskriver bland annat att den våldsutövande personen använder olika strategier för att kontrollera sin partner. En sådan strategi är *kontrollerad isolering*, där hen avskärmar partnern från att ha kontakt med vänner och familj. Det gör det svårt för den våldsutsatta att få perspektiv på våldet och att lämna relationen. En annan strategi för kontroll är att *växla mellan värme och våld*, vilket innebär att växla mellan aggressivitet och kärleksfullhet på ett sätt som kan liknas vid tortyr. Utifrån denna förklaringsmodell är den vanligaste strategin bland våldsutsatta att *anpassa sig* och göra som den våldsutövande partnern vill för att få våldet att upphöra, och att gradvis ta på sig skulden för att ha utsatts (Holmberg & Enander, 2004).

3.2 Cis- och heteronormativitet

Heteronormativitet kan beskrivas som antagandet att alla är heterosexuella och att det naturliga sättet att leva är heterosexuellt. I heteronormativiteten finns också en binär syn på kön: att du antingen är kvinna eller man. Heteronormativiteten innebär att allt som faller utanför normen ses som avvikande och därmed fel. Resultatet blir att personer som faller utanför normen straffas på olika sätt. Det kan vara handgripligen genom våld, eller genom exempelvis osynliggörande, stereotypisering och homofobi (Rosenberg, 2002).

Cisnormativitet är ett begrepp som kan jämföras med heteronormativitet, men som används för att beskriva antagandet att alla människor identifierar och uttrycker sig i enlighet med det biologiska kön som tillskrevs dem vid födseln (Nord, Bremer och Alm, 2016).

3.3 Göteborgs Stads hjälp- och stödinsatser till personer utsatta för våld i nära relation – en idealtypisk modell

Den här studien har ett särskilt fokus på hbtq-personers erfarenheter av att ha velat eller ha sökt stöd hos Göteborgs Stad i allmänhet och hos socialtjänsten i synnerhet. Göteborgs Stad är beställare av rapporten och ett av skälen för att genomföra studien var att bidra med kunskap som skulle kunna stödja ett förbättringsarbete inom Göteborgs Stads verksamheter.

Hos Göteborgs Stad finns en fråga om hur det ordinarie arbetet med stöd och hjälp till personer som utsatts för våld i en nära relation skulle kunna förbättras när det gäller stöd och hjälp till hbtq-personer. För att försöka svara på den frågan behöver det ordinarie arbetet beskrivas på ett teoretiskt eller idealtypiskt sätt⁶. En idealtyp är en beskrivning på en högre nivå av abstraktion. Den är till för att kunna resonera och diskutera, även om den högre abstraktionsnivån kan missa detaljer i praktiken. På så sätt är en idealtypisk beskrivning tänkt som ett stöd i resonemanget, inte som en kartläggning av praktiken.

Göteborgs Stad gjorde 2020 en kartläggning av arbetet med våldsutsatta personer inom individ -och familjeomsorg (IFO).⁷ Kartläggningen visar vilka resurser som finns hos Göteborgs Stad och hur de organiseras. En av slutsatserna var att det finns skillnader mellan stadsdelar och enheter i de aspekter som belyses i kartläggningen (s. 45). Med andra ord kan lokala praktiker och rutiner inom Göteborgs Stad skilja sig åt. Syftet med den följande idealtypiska modellen är att beskriva Göteborgs Stads hjälp- och stödinstanser utifrån den stödsökandes vy och på en övergripande nivå. Fokus är på de huvudsakliga insatser som drivs direkt av Göteborgs Stad. Läsaren får hålla i åtanke att insatser kan variera beroende på var man bor.

⁶ Beskrivningen gjordes med hjälp av Bettina Gothen, förste socialsekreterare för Våld i nära relationer/hedersrelaterad våld-teamet, socialförvaltningen Hisingen.

⁷ Kartläggning av individ -och familjeomsorgens arbete med våldsutsatta personer. Göteborgs Stad, social resursförvaltning 2020-05-27.

Ingångarna till socialtjänstens stöd och insatser för personer som har utsatts för våld i nära relationer kan delas upp i direkta och indirekta. En person som har utsatts för våld kan göra en direkt ansökan via telefon eller vid ett fysiskt besök på det lokala socialkontoret. Via telefon finns det två möjliga vägar att få kontakt:

- 1) Om man ringer under dagtid/kontorstid för att komma i kontakt med sitt lokala socialkontor kommer man först till Göteborgs Stads kontaktcenter. Där pratar man med en **administratör** som frågar var i staden man bor och vilken typ av ärende det handlar om, det vill säga vilken typ av stöd och hjälp man vill ha. Administratören kopplar den stödsökande vidare till en lämplig enhet utifrån det den stödsökande har uppgett.
- 2) Om man behöver stöd utanför kontorstid kan man i stället ringa Göteborgs Stads socialjour som är öppen dygnet runt. Detta är tänkt för akuta ärenden.

En annan direkt ingång skulle kunna vara att en person tar direkt kontakt med en av Göteborgs Stads verksamheter som arbetar med våld i nära relationer, exempelvis Kriscentrum för Kvinnor (KCK), Kriscentrum för Män (KCM) eller Stödcentrum för brottsutsatta. Några förvaltningar har också ett särskilt våld i nära relations-team som man kan ringa till direkt. Detta kräver dock att den stödsökande känner till att ett sådant team finns i det geografiska område hen tillhör och kan hitta numret till teamet (vid en snabb sökning på nätet hittade vi inte ett direkt telefonnummer).

Det finns också indirekta ingångar till socialtjänsten för att få stöd och hjälp vid utsatthet för våld i en nära relation. Det kan handla om orosanmälningar från exempelvis polisen, sjukvården, skolan eller grannar. I dessa fall kan socialtjänsten själva ta kontakt med den våldsutsatta personen och erbjuda stöd. Om den våldsutsatta då inte samtycker till en fortsatt kontakt brukar inte socialtjänsten kunna fortsätta erbjuda stödinsatser. Om ingången är en orosanmälan som gäller barn som bevittnat våld kan dock ärendet gällande barnet/barnen fortsätta.

En annan indirekt ingång är om en våldsutsatt person söker sig till socialtjänsten i ett annat ärende, exempelvis boendestöd. Då kan socialtjänsten öppna en biståndsutredning där det kan komma upp frågor om våld i nära relation som en del i den ordinarie utredningen. Vissa biståndshandläggare kan ha kompetens kring våld i nära relationer och hbtq-frågor.

Utifrån dessa ingångar kan den stödsökande komma i kontakt med en **socialsekreterare** för ett första samtal. Vem som tar det första samtalet kan se olika ut. De som handlägger ärenden som rör våld i nära relationer kan finnas på en vuxenhet eller en barn- och ungdomsenhet. Som vi såg ovan kan den första kontakten även finnas på exempelvis en biståndsenhet. Ibland kan det finnas ett särskilt våld i nära relation-team som kan ta över ärendet eller som handläggaren kan samråda med. Vilken socialsekreterare som tar ärendet beror på hur arbetsledaren fördelar ärenden utifrån arbetsbelastning och kompetens. Ibland kan det finnas särskild hbtq-kompetens i enheten, hos handläggaren eller i teamet.

Det första samtalet brukar handla om vilken typ av stöd som behövs, utifrån tre ungefärliga kategorier: 1) akut stöd och skydd, som boende och/eller pengar, 2) stödsamtal, 3) rådgivning. I de två första fallen öppnas ett formellt ärende, men inte i det tredje. Det är viktigt att poängtera att vuxna som ansöker om stöd alltid gör det frivilligt och att socialtjänsten inte får inleda en utredning om den vuxne motsätter sig detta. Ett undantag är om det handlar om barn som bevittnat våld i hemmet, då inleds alltid en utredning.

Vid behov av akut stöd och skydd görs en riskbedömning. Om det finns behov av skydd kan socialtjänsten redan samma dag göra en ansökan om skyddat boende till Göteborgs Stads samlade placerings- och inköpsfunktion (Spink). **Handläggarna på Spink** har kännedom om de skyddade boenden som finns till hands för personer som utsatts för våld i nära relationer.

Tanken med skyddat boende är att det ger en plats att bo på under några månader. På det skyddade boendet kan den våldsutsatta personen erbjudas psykosocialt stöd av **boendepersonal**. Personen kan också behålla kontakten med **den handläggande socialsekreteraren**. De flesta skyddade boenden är för kvinnor, men en instans vänder sig bara till män: Kriscentrum för män. Det finns både kollektiva boenden och lägenheter med stöd och skydd. Under tiden på skyddat boende kan socialtjänsten skriva en remiss till Fastighetskontoret för att ansöka om förtur till bostadsanskaftning, där hjälpsökande på så sätt kan få stöd till eget boende. Om ärendet inte redan ligger på en **socialsekreterare på boendeenheten** flyttas ärendet över dit och ärendet hålls öppet så länge socialtjänsten erbjuder insatser.

I de fall där det inte behövs akuta insatser kan **socialsekreteraren** erbjuda stödsamtal eller rådgivning. Vid stödsamtal öppnas en strukturerad utredning i samråd med den stödsökande. Vid rådgivning öppnas inte ett formellt ärende. Socialsekreteraren har kontakt med klienten så länge det finns ett biståndsbeslut, öppen utredning eller ärende. I vissa fall kan socialtjänsten erbjuda samtal med en **psykolog**, men detta erbjuds inte generellt. För mer långsiktigt stöd eller terapeutiska samtal behöver personen söka stöd genom **primärvården**.

3.4 Hjälpsökandeprocesser vid våld i nära relationer

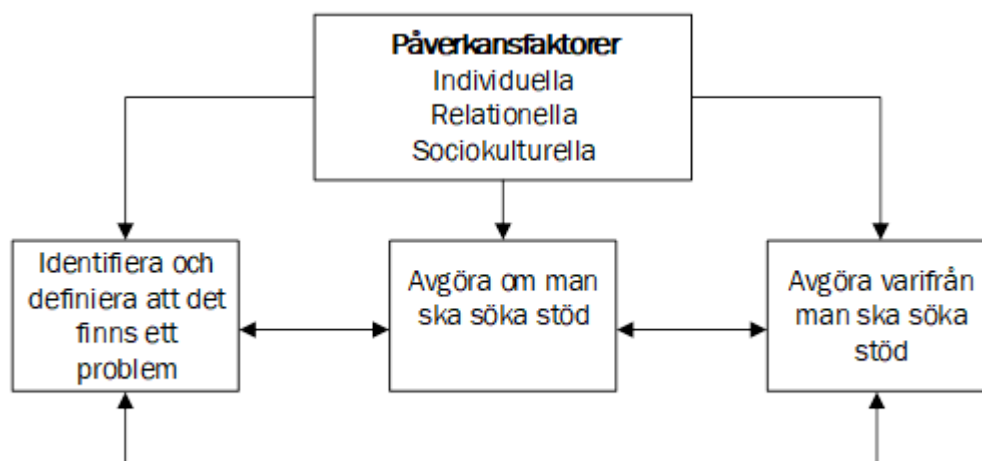
Att söka hjälp och stöd vid våld i nära relationer är en större process än att ta kontakt med socialtjänsten. Liang et al. (2005) har tagit fram ett teoretiskt ramverk för att förstå hjälpsökandeprocesser bland kvinnor som utsatts för våld i nära relationer. I den här rapporten använder vi Liang et al. (2005) som övergripande ramverk, och fördjupar med forskning som specifikt handlar om stödsökande bland hbtq-personer. I detta avsnitt beskrivs Liangs ramverk övergripande. I avsnitt 3.5 fördjupas beskrivningen av ramverket utifrån hbtq-personers situation. Ramverket är framtaget utifrån forskning om kvinnor som utsatts för våld från en manlig partner, men beskrivningen av modellen nedan är återgiven könsneutralt.

Modellen innehåller tre steg:

- 1) Identifiera och definiera att det finns ett problem.

- 2) Avgöra om man ska söka stöd.
- 3) Avgöra varifrån man ska söka stöd.

De tre stegen beskrivs mer detaljerat i diagramform i figur 1 nedan. Viktigt att ha med sig i läsningen är att även om modellen innehåller tre separata steg är processen inte linjär. Personens upplevelse och definition av situationen formar beslutet om var hen ska söka hjälp, men den stödperson eller stödinstitans hen vänder sig till påverkar också hur hen definierar problemet och om hen väljer att söka stöd igen.

Figur 1 – Svensk översättning av Liang *et al.* (2005): Modell som beskriver stödsökandeprocesser när kvinnor utsätts för våld i nära relationer.

Identifiera och definiera att det finns ett problem

En faktor som enligt modellen påverkar hjälpsökande handlar om hur den våldsutsatta personen tolkar våldet. Tolkningarna kan påverkas av både individuella, relationella och sociala faktorer. När en person har utsatts för våld av en partner är det vanligt att tvivla på sig själv och sin upplevelse, och i efterhand omtolka och omdefiniera våldet. Upplevelsen och definitionen kan utmanas ytterligare om personen blir ifrågasatt eller inte bekräftad av vänner och familj när hen berättar om sina upplevelser, exempelvis om vänner och familj reagerar med chock eller misstroende.

Faktorer i personens livssituation kan också påverka möjligheten att definiera våldet som våld, exempelvis praktiska eller ekonomiska omständigheter som gör att det upplevs som omöjligt att lämna partnern.

Avgöra om man ska söka stöd

För att söka stöd krävs att personen 1) ser problemet som oönskat och 2) ser att problemet sannolikt inte kommer att försvinna utan hjälp från andra. Stödsökandet börjar ofta med individuella strategier för att hantera våldet (att avvärja och stå emot våldet), och går vidare till informellt stödsökande (från familj och vänner). När våldet eskalerar går man vidare till formellt stödsökande (via exempelvis rättssystem eller frivilligorganisationer).

Personer som tolkar våldet som en konsekvens av sina egna tillkortakommanden kommer mer sannolikt att försöka hantera våldet själva, genom att försöka förändra sitt eget beteende. För att söka stöd kan det då krävas att personen upplever att hens egna resurser och alternativ har tagit slut, och att hen har tappat tilltron till sin egen förmåga att få ett slut på våldet. Att avgöra detta kan vara särskilt svårt vid våld i nära relationer, där partnern oftast skiftar mellan våldsamma perioder och perioder där hen övertygande lovar att sluta.

Många våldsutsatta personer har också hört talas om eller själva varit med om exempelvis dåligt bemötande från polisen, att inte bli lyssnad på eller att situationen trivialiseras eller stereotypiseras utifrån hudfärg, klass eller sexuell läggning. Personen kan också sakna nätverk av vänner och familj, eller sakna tillräcklig utbildning och/eller språkkunskaper för att känna till och kunna kommunicera med stödinstitanser.

Avgöra varifrån man ska söka stöd

Det stöd som en våldsutsatt person söker behöver matcha den våldsutsattas behov och situation, och det finns därför en stor variation i vart våldsutsatta vänder sig för stöd. Personens tolkning av sin egen situation kan innebära att hen ser problemet som ett personligt problem där hen behöver känslomässigt stöd från en nära vän, ett problem där hen behöver stöd från en terapeut, en andlig strid där hen behöver stöd från en religiös ledare eller ett brott där hen behöver stöd från rättsväsendet.

Valet av vem hen söker stöd av hänger också ihop med en analys av fördelar och nackdelar med att söka stöd. Nackdelar kan exempelvis vara den relativa förlusten av privatliv och risken för stigmatisering. I vissa fall kan personen exempelvis konstatera att tystnad eller att lita på informellt stöd kan leda till döden, och att den risken väger tyngre än riskerna som är förknippade med att söka formellt stöd.

Hur mycket stöd som personen får av vänner och familj kan också påverka viljan att söka och använda formellt stöd. En rättsprocess kan exempelvis vara lång och utmattande, innebära att man behöver berätta om sina upplevelser många gånger för flera olika personer, att man möter sin förövare många gånger och kan i slutändan innebära stora förändringar i livet. Givet utmaningarna i att söka rättsligt stöd och andra former av formellt stöd är det sannolikt att främst personer med tillräckligt stöd från vänner och familj är känslomässigt och materiellt rustade för det. Det finns även forskning som visar att ju större tillgång personen har till informellt socialt stöd, desto fler gånger försöker hen få stöd.

3.5 Ytterligare hinder och specifika förutsättningar i hbtq-personers stödsökandeprocess vid våld i nära relationer

Donovan & Barnes (2019) utgår från Liang et al (2005) och deras teoretiska ramverk om hjälpsökandeprocesser, och analyserar beslut och hinder vid hjälpsökande bland hbtq-personer som utsatts för våld i en nära relation. Utöver de utmaningar som Liang et al. (2005) tar upp behöver hbtq-personer som utsatts för våld i en nära

relation även förhålla sig till cisnormativitet, heteronormativitet och osynliggörande, vilket skapar fler hinder för att både söka och ta emot stöd (Donovan & Barnes, 2019). Beskrivningen nedan kompletteras även av en litteraturöversikt av Calton et al. (2016) om barriärer för hjälpsökande bland hbtq-personer som utsatts för våld i nära relationer. Författarna skriver i en amerikansk kontext, men flera av slutsatserna torde vara tillämpbara även i en svensk kontext.

Identifiera och definiera att det finns ett problem

Den samhälleliga bilden av våld i nära relationer är att en heterosexuell man utsätter en heterosexuell kvinna för fysiskt våld. Det innefattar ofta en bild av en stor, stark man som är fysiskt våldsam mot en mindre, svagare kvinna. Denna bild kan osynliggöra att kvinnor kan utöva våld och att män kan utsättas för våld. Den kan också underblåsa föreställningar om att våld mellan kvinnor inte är lika skadligt och farligt och att män som utsätts för våld av män kan försvara sig. Den samhälleliga bilden kan göra det svårt att både berätta om, eller lyssna och ta in, andra berättelser (Donovan & Barnes, 2019). Narrativet är så starkt att även utbildade stödpersoner kan missa tecken på våld i nära relationer bland hbtq-personer (Calton et al., 2016)

Hbtq-personer som utsätts för våld i en nära relation kan uppleva stigma och skam i att vara hbtq-person och/eller en osäkerhet kring förutsättningarna att hitta en partner i egenskap av sexuell minoritet. Det kan i sin tur resultera i låga förväntningar på relationer, liksom tolerans och/eller normalisering av våldsamma beteenden (Donovan & Barnes 2019).

En mer erfaren hbtq-partner som har varit öppen länge kan övertyga sin partner om att särskilda förhållande- eller sexuella praktiker är "normala", något som Donovan & Barnes kallar erfarenhetsbaserad makt. Personer som är i sin första relation som hbtq-person kan vara sårbara för manipulation och utnyttjande, vilket gör att de kan ha svårare att se att de utsätts för våld och att de kanske behöver eller skulle kunna få stöd (Donovan och Barnes, 2019).

Avgöra om man ska söka stöd

Den samhälleliga bilden av våld i nära relationer påverkar också hur hbtq-personer avgör om de ska söka stöd. När den våldsutsatta personen har identifierat att något är fel överväger hen oftast hur hens förhållande skulle tolkas av utomstående. Det kan leda till oro över att inte bli trodd eller tagen på allvar om partnern ser ut att vara den stereotypiskt mer feminina och svaga partnern. Oro över att uppfattas som förövaren gör att formella stödinstanser upplevs som mindre tillgängliga (Donovan & Barnes, 2019). Vid fysiskt våld mellan två kvinnor kan en stödperson uppfatta det som att våldet inte är allvarligt eller farligt (Calton et al, 2016). Det innebär att närstående kanske inte heller ingriper på samma sätt som om den våldsamma partnern hade varit en man. I relationer mellan män blir våldet också mindre synligt på grund av stereotypa uppfattningar om kön. Om homosexuella män inte ses som traditionellt maskulina kan det leda till att man inte tror att homosexuella män är kapabla till våld (Calton et al., 2016).

Erfarenheter av stigma i livet i allmänhet kan innebära att hbtq-personer antar att de kommer att diskrimineras när de söker stöd. Detta gäller särskilt för bisexuella och transpersoner som kan vara rädda för att stigmatiseras både av heterosexuella och homosexuella. Hbtq-personer kan också uppleva oro över om formella stödinstanser kommer att förstå deras identiteter och relationer och tro på dem. Sådan oro kan vara särskilt framträdande när relationen är särskilt icke-normativ, exempelvis polyamorösa relationer och/eller relationer där man utövar BDSM⁸ (Donovan & Barnes, 2019). Den våldsutövande partnern kan också använda homo/bi/transfobi mot sin partner genom att säga att andra inte kommer att tro på att relationen eller våldet är på riktigt, eller att potentiella stödinstanser kommer att diskriminera dem (Calton et al., 2016)

Hbtq-personer kan också låta bli att söka stöd av rädsla för att behöva outa⁹ sig. Många hbtq-personer väljer omsorgsfullt vilka som känner till deras sexualitet och/eller könsidentitet. Tröskeln för att söka hjälp är särskilt hög om närstående inte känner till deras sexualitet och/eller könsidentitet. Våldsutsatta personer kan vara rädda för att bli övergivna av sina närstående eller diskrimineras. Rädslan kan vara så stark att man hellre stannar i en våldsam relation än riskerar att bli outad när man söker stöd (Calton et al., 2016).

Den våldsutövande partnern kan hota med att outa sin partner inför familj, vänner, arbetsgivare eller andra. Detta är ett särskilt effektivt medel för kontroll om bara den våldsutövande partnern är öppen (Donovan & Barnes, 2019). En våldsam partner kan också hota om att outa en persons transidentitet eller transexfarenhet, vilket kan väcka rädsla för diskriminering. Transpersoner kan identifiera sig som trans inför sin partner, utan att ha kommit ut offentligt eller i andra delar av privatlivet. Personen kan då känna rädsla inför att outas innan hen är redo att berätta om sin identitet, eller innan hen gjort förändringar som att börja använda det pronomen hen föredrar, förändra sitt utseende eller könsuttryck eller genomgå fysiska ingrepp eller hormonbehandling. Transpersoner kan också tveka att söka stöd senare i transitionen om de lever öppet och passerar¹⁰, av rädsla för att stödsökandet kan tvinga dem att avslöja sin transexfarenhet. Att bli outad kan förknippas med en stor rädsla med potentiellt stora konsekvenser (Calton et al., 2016).

Om en person får HIV via en samkönad relation kan en våldsam partner hota att berätta om deras HIV-status (Calton et al., 2016). Den våldsutövande partnern kan också sprida (eller hota att sprida) negativa rykten om den våldsutsatta personen i hbtq-communityt (Donovan & Barnes, 2019).

Avgöra varifrån man ska söka stöd

Bland hbtq-personer är det mindre vanligt att söka sig till familjen för stöd. Vissa kan lita på familjemedlemmar för känslomässigt och praktiskt stöd, men det är inte

⁸ BDSM är ett samlingsbegrepp och står för Bondage/Disciplin, Dominans/Submission och Sadomasochism.

⁹ Outning är ett låneord från engelskan som innebär att avslöja en hbtq-persons sexuella orientering eller könsidentitet utan samtycke.

¹⁰ Att passera innebär att andra uppfattar en som det kön man själv identifierar sig som.

ovanligt att man har kapade eller problematiska familjerelationer efter att ha kommit ut inför familjen (Donovan & Barnes, 2019). Det är också mindre vanligt att söka stöd från exempelvis polisen eller instanser som specialiserar sig på stöd vid våld i nära relationer. Om man söker stöd söker man i första hand stöd från vänner och i andra hand från kuratorer eller terapeuter (Donovan & Barnes, 2019).

Vanliga informella stöd är att be om ett säkert ställe att bo, stöd att ta hand om barn, ekonomiskt stöd eller känslomässigt stöd. Man söker oftast stöd från formella stödinstitutioner när våldet eskalerar, och då exempelvis från stödnätverk, vården eller rättsväsendet. En negativ erfarenhet av att söka stöd kan hindra framtida försök att söka hjälp, medan en positiv erfarenhet kan skapa en väg som kan återbesökas (Calton et al., 2016).

I hbtq-communityt kan det finnas kunskap om i vilken utsträckning lokala stödinstitutioner som exempelvis polisen är hotfull eller diskriminerar hbtq-personer. Kunskap i communityt kan komma från egna erfarenheter eller kunskapen om hur andra hbtq-personer har bemötts (Donovan & Barnes, 2019).

I Donovan & Barnes (2019) studie fanns exempel på deltagare som valde stödinstitution utifrån en motvilja att underblåsa negativa uppfattningar om hbtq-personer. Donovan & Barnes ger exempel på en person som är medveten om att hon bland sina heterosexuella vänner uppfattas som representant för alla hbtq-personer, och därför inte söker stöd från en terapeut på arbetsplatsen (Donovan & Barnes, 2019).

4. Metod

4.1 Design

Den här studien har en kvalitativ design med enskilda djupintervjuer som datainsamlingsmetod. Den kvalitativa designen valdes eftersom studien har ett explorativt syfte. Med andra ord krävdes ett kvalitativt ingångssätt för att fånga upp erfarenheter hos de personer som har velat söka eller sökt stöd. Studien har därmed en generell induktiv ram där fokus är att ta fram ny kvalitativ kunskap, snarare än en teoritestande eller utvärderande ansats.

Vetenskapsteoretiskt vilar studien på en fenomenologisk och hermeneutisk grund, och i synnerhet metoden *Interpretative Phenomenological Analysis* (IPA), som ungefärligen kan översättas till tolkande fenomenologisk analys (se Smith, Flowers, & Larkin, 2009). IPA syftar till att undersöka personers egna uppfattningar och erfarenheter genom en öppen, empatisk intervjustil och en noggrann fenomenologisk och hermeneutisk analys. Med andra ord handlar det om en analys av hur intervjupersonerna själva uppfattar, upplever och uttrycker sig. På så sätt undersöker man intervjupersonernas livsvärldar, vilket är det fenomenologiska begreppet för det mänskliga upplevelsefältet. Detta fält – ibland kallat för den levda erfarenheten – består ontologiskt av intryck, tankar, känslor och kroppsliga upplevelser. Inom IPA anses dessa uttryck vara kulturellt och historiskt betingade.

En analys med stöd i IPA sätter fokus på hur intervjupersonerna själva uppfattar sina upplevelser av ett visst fenomen, i detta fall att ha velat ha stöd eller att ha sökt stöd efter att ha utsatts för våld i en nära relation. Då intervjupersonernas egna berättelser står i centrum har IPA goda möjligheter att stödja en icke-normativ analys och vara bra för forskning med hbtq-personer (Chan & Farmer, 2017). IPA har också använts i liknande studier om hjälpsökande personers erfarenheter av stöd- och hjälpinsatser (se Dawood & Done, 2020).

Studien har haft en referensgrupp med två representanter från Göteborgs Stads hbtq-råd, en förste socialsekreterare för våld i nära relationer/hedersrelaterat våld-teamet, Socialförvaltningen Hisingen, en representant från Kunskapscentrum för sexuell hälsa (KSH) inom Västra Götalandsregionen och en representant från Dialoga (Göteborgs Stads kompetenscentrum om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld). Referensgruppen har lämnat kommentarer och synpunkter på studiens material, så som rekryteringsinformation, intervjuguide och utkast till slutlig rapport.

4.2 Urval och rekrytering

Inom IPA arbetar man medvetet med ”purposive sampling”, vilket kan översättas till ändamålsenlig urvalsstrategi, där man söker ett litet antal intervjupersoner som har erfarenheter av ett gemensamt fenomen. I den här studien fanns fyra kriterier för att en person skulle ingå i urvalet. Personen behövde 1) identifiera sig som hbtq-person, 2) ha utsatts för våld i en nära relation, 3) bo i och/eller ha sökt stöd (eller velat söka stöd) i Göteborg, 4) vara 16 år eller äldre. Begrepp som rör kriterierna 1–3 har definierats i tidigare kapitel.

Intervjupersoner rekryterades genom annonser via framför allt sociala medier (se bilaga 1 för annonsmaterialet). För att ytterligare sprida annonsen gick Göteborgsregionen (GR) ut med ett pressmeddelande och Göteborgs Stad publicerade en nyhetsartikel i Vårt Göteborg (Göteborgs Stads egen nyhetskanal). Annonsen publicerades på Göteborgs Stads Facebookkonto, Göteborgsregionens Facebookkonto och ett Instagramkonto som skapades av Göteborgsregionen för att sprida annonsen.

Organisationer som riktar sig till hbtq-personer hjälpte till att sprida annonsen. Annonsen sågs 12 713 gånger med 645 interaktioner med annonsen och 479 personer klickade på länken för att läsa mer om studien. Annonsen sågs av personer i alla ålderskategorier, men spridningen var högst i åldersgrupperna 25–34 och 18–24.

Nio personer tog kontakt och uttryckte intresse för att delta i studien och fick informationsbrevet om studien via e-post (se bilaga 2). Av dessa intervjuades till slut åtta personer. Åldersspannet bland de intervjuade var 18–56 år, där hälften var i åldersgruppen 18–30. Personerna hade utsatts för våld när de var mellan 16 och 37 år gamla. Med något undantag låg erfarenheten av att ha blivit utsatt för våld 2–5 år tillbaka i tiden. Intervjupersonerna fick själva beskriva sitt kön, sexuella identitet och pronomen och deras svar på frågan redovisas i tabellen här nedanför, med ett fingerat namn som kommer användas i resultatkapitlet.

Namn i rapporten	Pronomen	Kön och/eller sexuell identitet
Eddie	Han	Transman, homosexuell
Anton	Han	Cisman, gay
Ulrica	Hon	Homosexuell
Alex	Hon	Queer, ligger med andra queera
Simon	Han	Homosexuell
Lena	Den	Queer
Noa	Hen	Icke-binär, kan bli attraherad av vem som helst
Ellinor	Hon	Kvinna, queer

Intervjupersonerna hade sökt stöd hos många personer och verksamheter, informellt och formellt. Exempel på personer man sökt informellt stöd från är vänner, familj eller partners familj. När det kom till stödsökande hade sex av åtta sökt professionellt stöd, varav två hade sökt stöd hos Göteborgs Stad. Exempel på formellt stödsökande är skolkurator, lärare, polis, sjukhus, vårdcentral, psykiatri, psykolog, terapeut, socialkontor, Mikamottagningen, Kriscentrum för kvinnor, Mind (självmodslinje), Kvinnofridslinjen och kvinnojour. Ingen av intervjupersonerna beskrev att de sökt stöd hos intresseorganisationer för hbtq-personer.

4.3 Material

I linje med det explorativa syftet med studien och den valda metoden IPA utgick intervjuerna från en semistrukturerad intervjuguide (se bilaga 3 – Intervjuguide). Intervjuguiden täckte ett antal teman så som processen att bestämma sig för att söka stöd, vilken typ av stöd man ville ha, erfarenheter av att få stöd och hjälp och förslag på hur stödet skulle kunna förbättras.

4.4 Procedur

Fyra av intervjuerna genomfördes digitalt via video i Zoom och fyra genomfördes över telefon. Fem av intervjuerna genomfördes av Russell Turner (RT) och tre av Anjelica Hammersjö (AH). Innan intervjun påbörjades gick intervjuaren muntligt igenom huvudpunkterna i informationsbladet, det vill säga samtycke, konfidentialitet och rätten att dra sig ur. Intervjuerna spelades in, i de flesta fall med uppmaning att inte nämna några identifierande uppgifter under intervjun. Intervjuguiden (se 4.3) användes på ett flexibelt sätt för att följa med intervjupersonens berättelse. Intervjuerna blev 37–78 minuter långa. De flesta var cirka en timme långa. Intervjuinspelningarna transkriberades ordagrant och resulterade i 118 sidor och totalt 47 146 ord.

De transkriberade intervjuerna analyserades med stöd i IPA (se Smith, Flowers, & Larkin, 2009). I korthet genomfördes analysen på följande sätt: RT och AH analyserade fyra av intervjutexterna var. I ett första steg lästes intervjutexterna igenom med omfattande anteckningar för att sätta sig in i intervjupersonernas livsvärldar. Den fenomenologiska metoden ”epoché” (ungefär parentessättande) användes för att försöka sätta egna tolkningsramar, kunskap och värderingar åt sidan. I ett andra steg av analysen togs några preliminära teman fram för varje person utifrån anteckningarna. De preliminära temana utvecklades i relation till forskningssyftet. I denna analysfas låg fokus på en högre abstraktionsnivå där målet är att begreppsliggöra individens upplevelser och erfarenheter av forskningsobjektet.

RT och AT diskuterade de preliminära temana för att skapa en bild över likheter och skillnader i varje intervjupersons preliminära teman. Gemensamma teman för hela urvalet skrevs fram av både RT och AH. Teman och underteman fungerar som ett sätt att visa likheter och skillnader i intervjupersonernas upplevelser som bidrar med viktiga svar till forskningsfrågan. En förståelse för gruppen som helhet grundas i nyanserna och det unika i varje personers upplevelser. Den slutliga analysen handlar om författarnas tolkning av intervjupersonernas upplevelser. Analysen stöds av citat från intervjupersoner för att exemplifiera teman.

4.5 Validitet, reliabilitet, och tillämpningsbarhet

Studiens syfte är att undersöka hbtq-personers erfarenheter av att söka eller vilja ha stöd efter att ha utsatts för våld i en nära relation. De fyra urvalskriterierna (som beskrevs i avsnitt 4.2) innebär att de intervjupersoner som deltog i studien bär med sig de erfarenheter som studien ville undersöka. Annonsen sågs över 12 000 gånger och över 500 personer klickade vidare för att läsa mer om studien. Det går inte att veta hur stor andel av dessa som mötte kriterierna för att ingå i studien. Det visar dock att annonsen fick en stor spridning, vilket skapar förutsättningar för att nå en bredd av personer med de erfarenheter som studien ville undersöka.

Då intervjupersonerna rekryterades genom annonser är urvalet till viss del självselekerat. Samtidigt är det svårt att göra ett systematiskt urval av intervjupersoner till denna typ av studie. Det finns inte registerdata över hbtq-personer och andra systematiska urval som medlemmar i hbtq-organisationer

innefattar inte heller alla hbtq-personer. Utifrån det självselekterade urvalet har studien utgångspunkten att de åtta intervjupersonerna har relevanta erfarenheter som är viktiga för studiens syfte. Ingen förhandsbedömning behövde göras då studien hade det explorativa syftet att utforska intervjupersonernas upplevelser och erfarenheter.

En annan del i validiteten handlar om huruvida intervjuerna skapade förutsättningar för intervjupersonerna att dela med sig av de berättelser som behövs för en djupgående analysmetod som IPA. Intervjuernas teman handlade om smärtsamma erfarenheter och det kan tänkas vara svårt att prata om detta med en främmande person. Samtidigt kan det tänkas att personer som själva tagit kontakt för en intervju har en beredskap att vilja dela med sig av sin berättelse. Den fenomenologiska intervjun handlar om att skapa en lyssnande och lyhörd stämning, att följa med i personens berättelse och att tillsammans utforska erfarenheter och upplevelser. Som beskrivits i 4.4 var de flesta intervjuer över en timme långa och materialet i form av intervjutexter bedömdes vara mycket innehållsrikt.

En del i studiens syfte handlar om erfarenheter av stöd inom Göteborgs Stads verksamheter. Stödsökande personer har dock inte alltid kunskap om hur den offentliga förvaltningen är organiserad. Man vet inte alltid vilket stöd som finns och om den verksamhet man sökt stöd hos är kommunal eller regional. Vidare kan det ibland finnas samarbete mellan exempelvis regionala, kommunala och frivilliga stödinstitutioner. Då intervjupersoner kan ha stött på sådana samarbetsvägar går det inte att dela upp personernas erfarenheter på ett enkelt sätt. Studiens fenomenologiska utgångspunkt innebär att den stödsökandes "resa" står i centrum och att analysen i efterhand får sätta fokus på bilden av olika stödinstitutioner.

I frågan om validitet ingår också hur representativt urvalet av intervjupersoner är, det vill säga hur väl urvalet återspeglar en bredare population av hbtq-personer som har utsatts för våld i en nära relation och behövt stöd för detta. Då det inte finns information om populationen som helhet är det svårt att bedöma representativiteten. Urvalet i studien består dock till stor del av yngre vuxna under 30 år, vilket skulle kunna hänga samman med att sociala medier varit den huvudsakliga kanalen för deltagarrekrutering. Studien saknar äldre hbtq-personers erfarenheter av att söka stöd efter att ha utsatts för våld i en nära relation, då ingen som intervjuats varit över 60 år. I studien ställdes inte heller några frågor om exempelvis födelseland, men samtliga intervjuer var på svenska och samtliga intervjupersoner talade flytande svenska.

De flesta intervjupersonerna hade varit utsatta för våld de senaste fem åren. Ingen uppgav att de fortfarande var kvar i relationen med den person som hade utsatt dem för våld. Det innebär att berättelserna om stödsökande inte handlade om akuta stödbehov i nutid. En del intervjupersoner kunde dock i efterhand berätta om tidigare behov av akut stöd.

Denna studie har, i likhet med många andra typer av kvalitativ forskning, målet att ta fram fördjupad, kontextbunden och nyanserad kunskap. Representativiteten handlar

därför inte om antalet intervjupersoner, utan är snarare en fråga om hur tillämpbara resultaten är och om vi lär oss något nytt. Då det tidigare har funnits en stor kunskapslucka kring hbtq-personers erfarenheter av att söka stöd vid våld i nära relationer i Sverige, finns mycket att lära av urvalet. Vetenskapsteoretiskt tar studien avstamp i en hermeneutisk blick på kunskapsproduktion, genom att det är de kontextbetingade livshistorierna (från intervjupersonerna) som ligger till grund för en fördjupad kunskap. Det är det specifika som kan belysa det universella.

4.6 Etiska överväganden

Studien etikprövades och godkändes av Etikprövningsmyndigheten (Dnr 2020–05698). Potentiella intervjupersoner som tog kontakt fick informationsbladet om studien (se bilaga 2) skickad via e-post för att kunna överväga om de ville delta i studien. Informationsbladet beskrev bland annat samtycke, konfidentialitet och rätten att dra sig ur. Dessa punkter togs också upp muntligt inför varje intervju.

Att prata om sina erfarenheter av stöd efter att ha utsatts för våld i en nära relation kan ha väckt känslor och smärtsamma minnen för intervjupersonerna, både i intervjusituationen och efteråt. Hur negativ denna påverkan är för en person kan tänkas bero på många olika faktorer, exempelvis hur lång tid som har gått sedan personen utsatts för våld, personens psykiska hälsa och i vilken grad personen har haft möjlighet att bearbeta sina erfarenheter innan intervjusituationen.

Ingången i intervjuerna var att försöka ha en lyssnande och stöttande intervjustil, genom att inte pressa intervjupersonerna att dela med sig av saker som de inte ville prata om, utan att de själva fick välja vad de kände sig bekväma med att berätta. Varje intervju avslutades med frågor om hur intervjupersonen hade upplevt intervjun, som en möjlighet att fånga upp negativa upplevelser. Även om vissa intervjupersoner uttryckte att intervjun hade varit känslös kände de att detta var på en hanterbar situation och att inget stöd behövdes direkt. Samtliga intervjupersoner fick information om hur de kunde kontakta kurator hos RFSL för stödsamtal efter intervjun, där kuratorn tidigare hade informerats om studien och gett tillåtelse till att bli kontaktad av eventuella intervjupersoner som ville ha stöd.

Riskerna med studien kan balanseras mot en eventuell nytta med det vetenskapliga värdet i studien. Det är författarnas förhoppning att studiens resultat kan användas för att förbättra stödet till våldsutsatta hbtq-personer inom Göteborgs Stad men även hos andra aktörer. Vi hoppas också att kunskapen som tas fram i denna rapport kan bli ett underlag för att öka förståelsen för målgruppen.

5. Resultat

Analysen resulterade i fem huvudteman som belyser de levda erfarenheterna av att söka stöd efter att ha utsatts för våld i en nära relation. De fem temana är: 1) Osäkerhet och tvivel kring att söka stöd, 2) Signaler till omgivningen, 3) Att navigera mellan tillhörighet och stöd, 4) Behov av självständighet och att någon annan agerar, 5) Det personliga och förstående stödet. Dessa fem huvudteman kompletteras av två ytterligare teman: Fortsatt behov av stöd respektive Erfarenheter av Göteborgs Stads verksamheter. Dessa teman ger en mer fördjupad förståelse för hur Göteborgs Stad och andra aktörer som ger stöd till personer som utsatts för våld i en nära relation kan stärka sitt stöd till våldsutsatta i allmänhet och hbtq-personer i synnerhet.

Alla namn som används i rapporten är fingerade/pseudonymer.

5.1 Osäkerhet och tvivel kring att söka stöd

Alla intervjupersoner beskriver på olika sätt osäkerhet eller tvivel kring att söka stöd. Känslan tog sig uttryck på tre olika sätt: en osäkerhet kring vilket stöd som var tillgängligt för dem, en rädsla för att inte bli trodd eller tagen på allvar och en osäkerhet kring våldets karaktär.

Osäkerhet kring vilket stöd som var tillgängligt

Några av intervjupersonerna upplever att de var osäkra på vilket stöd som finns tillgängligt för personer som har utsatts för våld i en nära relation. Anton har sökt stöd hos många olika personer och verksamheter, men i efterhand upplever han att han egentligen inte visste vart han kunde eller borde vända sig:

Anjelica: Kommer du ihåg hur din bild såg ut av vilka resurser som fanns tillgängliga för dig, vilka som kan vara stöd i sådana här situationer?

Anton: Jag hade väldigt dålig koll på det... och jag hade väldigt dålig tillit till... folk. Jag visste inte vad det fanns för resurser för mig, faktiskt. Det visste jag inte.

Det våld som Antons partner utsatte honom för började redan när Anton var i tonåren. Det skulle kunna innebära att bilden av tillgängliga stödresurser inte var lika tydlig som om han hade varit äldre. Som vi kommer att se längre fram var även den första stödinstans han tipsades om att kontakta riktad till kvinnor, vilket förstärkte känslan av att inte veta vart han som man i en samkönad relation skulle vända sig.

Ulrica hade på ett liknande sätt ingen tydlig bild av vart hon skulle kunna vända sig. För henne handlade detta dels om att hon inte hade tidigare erfarenheter av våld, dels om en osäkerhet kring hur hon skulle bemötas som homosexuell:

Ulrica: Sen var det min första egentliga relation kan man säga, vilket gjorde att jag inte hade kunskapen om jag kunde vända mig till någon och i så fall vad, vem, hur jag skulle lösa det [...] men den tanken slog inte mig att jag skulle kontakta en kvinnojour. Det är kanske mer av att det var den relation det var. Hade det varit en relation till en man så hade det förmodligen varit enklare att få oj, kvinnojour! Jag var nog lite hämmad av att det var den relation det var, kvinna till kvinna.

Att Ulrica inte hade en tydlig bild av tillgängliga stödresurser kopplar hon samman med att hon hade en relation med en kvinna. Om relationen hade varit med en man tror hon att hon på ett mer självklart sätt skulle ha kommit att tänka på kvinnojouren.

Även Noa utsattes för våld av sin partner i tonåren. Hen har till skillnad från andra intervjupersoner inte sökt professionellt stöd för det våld hen utsattes för utan förlitat sig på stöd från vänner. Hen beskriver i efterhand att hen inte hade tänkt på att hen hade kunnat få stöd från samhället:

Noa: För att vara helt ärlig så har jag aldrig riktigt tänkt att jag behöver stöd för det, jag har alltid tänkt att det är något jag kan hantera själv med hjälp av några nära få. Jag har egentligen aldrig... tanken har inte slagit mig att man faktiskt kan söka hjälp för något sånt.

Noa ger uttryck för en livsvärld där man hanterar problem med stöd av vänner och närstående. Det är som om samhällets resurser inte riktigt finns, åtminstone inte för hen.

Simon beskriver en hemmiljö där hans pappa var kontrollerande och inte accepterade sonens homosexualitet. Simon beskriver intrång i personliga chattar, stränga regler och ilska från pappan.

Simon: I det långa loppet så stakades det upp regler om att man inte får ha pojkvänner i hemmet och när jag försökte hålla dialog för att prata om hur det ligger till så handlade den dialogen snarare om att ska du inte gå i celibat? Kan du inte leva ett liv här på jorden i celibat för att slippa en evighet i helvetet?

Simons citat visar att han försöker ha en dialog med sin pappa, men att pappan tar stöd i sin trosuppfattning för att hota Simon med "en evighet i helvetet" om Simon inte avstår från pojkvänner och sexuella relationer. Simon har funderat i flera år på att söka stöd, men upplever att det är svårt att sätta fingret på vilken typ av stöd han behöver och hur det stödet i sådana fall skulle behöva se ut:

Simon: Jag har också funderat på att söka inom vården, men det har, under många år har jag tänkt att jag ska göra det, men jag har aldrig gjort det för att jag har en ... det har inte blivit av och ibland när jag känner att nu blir det av så händer något annat eller [paus]

Russell: Det är andra saker i livet som kommer i vägen?

Simon: Ja, exakt, men jag har också aldrig, och ibland, jag vet inte. Jag har inte riktigt kunnat navigera vad det är jag behöver eller vad det är jag skulle vilja med eller på vilket sätt.

Simon beskriver att livet har kommit i vägen för att söka stöd, men har också en annan förklaring i mer famlande termer: "men jag har också aldrig, och ibland, jag vet inte". Svårigheten ligger i att navigera i vilken typ av stöd som finns för just det han har varit med om.

De flesta intervjupersoner nämner att de vet att kvinnojouren ger stöd till våldsutsatta kvinnor, men alla upplever inte att kvinnojouren är till för dem. Antingen för att de själva inte är kvinnor eller för att den våldsutövande partnern var en kvinna. De flesta intervjupersoner saknar en tydlig bild av hur samhällets stödresurser är organiserade. I de fall man har sökt stöd vet man inte alltid om man sökt stöd hos kommunen eller regionen och hur de i sådana fall hänger ihop.

Rädsla för dåligt bemötande

För några intervjupersoner handlade osäkerheten i att söka stöd om en rädsla för dåligt bemötande eller för att inte bli trodd. Några intervjupersoner beskriver att de helt lät bli eller i olika situationer undvek att söka stöd.

Ellinor beskriver en situation där hon kände sig rädd och tänkte att det hon utsattes för inte var sunt och kändes farligt. Ändå vågade hon inte ringa polisen trots att hon ville. En anledning var att både hon och hennes partner var hbtq-personer, en annan var rädslan för att inte bli trodd:

Ellinor: Det var flera anledningar till att jag inte vågade söka så mycket stöd och hjälp... och en av dem var så klart att vi båda är hbtq-personer. [...] Jag tänkte att om jag ringde polisen, då kanske det dras i gång något och... kanske, jag vet inte, att jag inte ska bli trodd.

Noa har undvikit att söka professionellt stöd och ville hellre prata med en vän som hen visste att hen kunde lita på. Hen ville inte prata med en främling eftersom det kändes som att hen skulle bli missförstådd. Hen berättade inte heller om våldet för sina föräldrar förrän i slutet av relationen, och ångrar det i efterhand:

Noa: Jag tror att jag hade behövt prata med mina föräldrar mycket snabbare för jag var så rädd för att de skulle skälla ut mig och inte beredd hur mycket de skulle förstå bara... och stötta mig

Noa beskriver en bristande tillit till att omvärlden skulle stötta och förstå. Hen beskriver en rädsla för att bli missförstådd av professionella stödresurser och en rädsla för att bli utskälld av sina föräldrar. När hen till slut sökte stöd från sina föräldrar visade det sig dock att just den oron inte var befogad: de förstod och stöttade, och i efterhand önskar Noa att hen vetat det från början.

Anton funderade på att söka stöd från socialtjänsten med exempelvis bostad, men tvivlade på om de skulle hjälpa honom och var rädd för att känna sig dömd om han tog kontakt:

Anton: Jag vet att socialtjänsten finns i dag, man kan söka boende eller stöd från socialtjänsten, men... varför skulle de hjälpa mig? [...] Det är bara folk som verkligen behöver det, fast jag behöver det så jag vet inte... tanken slog mig nog, men jag gjorde aldrig det. [...] Jag var rädd för att de skulle döma mig på samma sätt som andra hade dömt mig eller sagt att jag inte hade rätt till...

Anton har en bild av vilka slags personer som "verkligen" behöver stöd av socialtjänsten. Hans första tanke är att han inte tillhör kategorin som verkligen behöver stöd, men sekunden senare ändrar han sig och konstaterar att han faktiskt

behövde stödet. I stunden lät han dock bli att ta kontakt med socialtjänsten av rädsla för att bli dömd eller nekad stöd.

Rädslan för ett dåligt bemötande kan ta sig olika uttryck. Eddie är transman och vågade inte söka stöd för våldet av rädsla för att trauman från våldet skulle kunna användas som ursäkt att neka honom korskorrigering behandling:

Russell: När du säger att du kände att du inte kunde söka hjälp, att det var omöjligt för dig, kan du berätta lite mer kring det?

Eddie: Som sagt, jag är transsexuell och en sak som är att i Sverige måste man ha massa diagnoser och läkarintyg för att få lov att byta juridiskt kön och genomgå konkorrigering behandling och om man har sexuellt trauma så är det något de väldigt ofta använder för att säga att du har inte den här diagnosen, du är bara traumatiserad.

Eddie beskriver en bild av ett förväntat negativt bemötande, inte i första hand för att han är transperson utan för att hans erfarenheter av att utsättas för våld i nära relationer skulle kunna användas emot honom i annan vård. På andra ställen i intervjun framför Eddie en bild av att alla stödinstitutioner troligen delar information och att det inte finns möjlighet till anonymitet.

För några intervjupersoner var det tidigare negativa erfarenheter av att söka stöd som låg till grund för rädslan för ett (fortsatt) negativt bemötande. Ulrica beskriver att det första bemötandet från polisen fick henne att inte orka anmäla igen.

Ulrica: Nä, efter den första var det ingen idé att göra något. [...] När vi satt hos polisen och skulle göra anmälan så var det väldigt svårt att prata. För det första var det en manlig polis och [...] att prata om relationen kvinna till kvinna, att det var en kvinna som slog en kvinna. Det var lite svårt, jag såg att det kom inte in. Jag fick förklara, jag fick säga saker flera gånger och förtydliga. Där satt en polis som var helt okunnig i hbtq-frågor.

Ulrica upplevde att polisen inte förstod när hon försökte beskriva att hon utsatts för våld av en annan kvinna. Hon fick upprepa sig och förtydliga. Ulrika tolkar det oförstående bemötandet som en okunnighet i hbtq-frågor. Rädslan inför att behöva få ett liknande bemötande igen fanns kvar under resten av hennes försök att gå vidare.

En annan del i rädslan för att inte bli trodd är den mer generella upplevelsen av att inte vara lika trovärdig som sin partner. Flera intervjupersoner har flyttat in hos sin partner och saknar därför ett eget boende. Några av intervjupersonerna har hoppat av skolan, är sjukskrivna eller saknar sysselsättning. Flera personer beskriver också psykisk ohälsa och självskadebeteende, ofta till följd av våldet.

Ellinor beskriver hur hennes partner utåt sett såg ut som den ordentliga i relationen, medan hon själv tror att hon kunde uppfattas som sjuk:

Ellinor: Jag var väl rädd att bli dömd av andra, men också att inte bli trodd och bli... framställd som något psyko. Jag tänkte också att jag... var det för att... det var ju jag som blev sjukskriven och gick hos en psykolog. Partnern var den som hade jobb och jobbade på dagarna och utåt sett såg ut som... den ordentliga och jag den sjuke.

För Lenas del innebär den upplevda bristen på trovärdighet i jämförelse med partnern att den exempelvis inte vågar uppsöka familjerätten för att reda ut frågan om vårdnaden om deras gemensamma barn.

Lena: Jag vågar inte för om det är någon som på papper skulle se ut som en dålig förälder så är det jag när man har psykiska diagnoser, jag är långtidssjukskriven... du vet allt det här.

Osäkerhet kring våldets karaktär

Några intervjupersoner beskriver att de har tvivlat på om det de har utsatts för är våld eller om våldet är tillräckligt allvarligt för att de ska ha rätt till stöd från samhället. Det handlar om bilden av hur våld i nära relationer ser ut och vem som har rätt till stöd.

De flesta intervjupersoner beskriver att det har varit en långdragen process att inse att situationen är allvarlig och att de behöver göra något åt den. Osäkerheten kring om det man utsätts för är våld har en tidsaspekt: i början av relationen är det ibland lättare att bortförklara. Ulrica beskriver en successiv ökning av våld och kontroll från partners sida, samtidigt som partnern bortförklarar sitt agerande:

Ulrica: Det dröjde inte så lång tid in i relationen förrän det första aggressiva dök upp, men det förklarades bort på lite olika sätt, att jag mådde inte, att jag hade gjort massa saker [...] och detta gjorde att jag la det lite åt sidan.

Att partnern lägger skulden på Ulrica får henne att skjuta tankarna på våldet åt sidan, vilket kan tolkas som tvivel på våldets karaktär och allvar. Ulrica tar till sig partners bild av vad som hänt och vems fel det i sådana fall är. På andra ställen i intervjun tvivlar Ulrica på hur mycket hon borde stå ut med för relationens skull.

För andra intervjupersoner handlade osäkerheten om vilken typ av våld man har upplevt. Noa beskriver det hen har utsatts för som ”subtil psykisk manipulation och tortyr”, och beskriver att hen tänkte att det inte var lika allvarligt eftersom det inte fanns några fysiska bevis för våldet. Hen kunde inte relatera till de skräckhistorier hen hört om våld i nära relationer, och tänkte att våldet behövde vara mer allvarligt för att hen skulle kunna söka vård:

Noa: Då kändes det som att... det finns andra som behöver den här vården mer än jag...och hjälpen.

Anjelica: Vilka skulle det vara, tänkte du då?

Noa: Då tänkte jag väl de personerna som är fast i en relation där de är avskärmade från alla de känner och blir slagna varje dag [...] Man ska så klart inte ranka sådana här grejer på vad som är värst och inte, men hur folk ser på det så är det värre än det jag gick igenom och det förstår jag, men jag tänkte att det stödet behövdes mer åt de människorna som var mycket mer fast än vad jag var och mycket mer nedbrutna.

Noa hade också svårt att tolka om det som hände i relationen var okej eftersom det var hens första relation, där partnern använde sin erfarenhet av tidigare relationer för att förklara vad som var rätt och fel:

Noa: Han hade sagt till mig att alla skriker på varandra i relationer... fast jag inte var okej med det. Då antog jag att... jag var femton så jag visste inte så mycket om relationer, då antog jag bara att det var så det skulle vara. Det kändes fel, men jag antog att fel var rätt.

Citatet beskriver sårbarheten i att sakna tidigare erfarenhet av relationer, och därför sakna referensramar för hur en relation ska se ut och fungera.

Anton beskriver på ett liknande sätt som Noa hur hans bild av våld i nära relationer formats av hur samhället pratar om våld i nära relationer, och menar att det försvårade möjligheten för honom att i tonåren förstå vad han utsattes för:

Anton: Det är bara kvinnor som är utsatta för sånt här, det var väldigt tydligt för mig när jag var i den åldern att det är bara kvinnor som blir utsatta för detta, för alla pratar om kvinnovåld, men de pratade aldrig om att män kunde utsättas för våld i hemmet.

Genom att Anton inte hört talas om att män kunde utsättas för våld i relationer med andra män blev hans erfarenheter mindre begripliga för honom. Det var tydligt för honom att bara kvinnor utsätts, vilket innebar att han var mindre förberedd på att det också skulle kunna hända honom. I ett bredare perspektiv kan man tänka sig att bilden av våld i nära relationer som något som bara händer i olikkönade relationer, innebär att hbtq-personer som lever i samkönade relationer inte ser våld som en fråga som rör dem själva och det community de befinner sig i.

Eddie beskriver också en osäkerhet kring om han utsatts för våld, och vilken typ av våld det i sådana fall handlade om.

Eddie: Det var inte en enstaka händelse utan det har varit flera händelser sedan väldigt ung ålder [...] Jag är inte riktigt helt hundra på det är lite gränsfall, men det var i alla fall sexuellt. Våld, tror jag.

Eddie beskriver att han upplevt "flera händelser" sedan "väldigt ung ålder", som har varit sexuella och kanske även varit våld. Svårigheten att sätta ord på erfarenheterna kan ha många orsaker. En av dessa är kanske svårigheten i att benämna traumatiska händelser i en digital intervju med en främmande person. Citatet ger i alla fall en bild av ett obearbetat trauma som förstås av Eddie i osäkra termer – "jag är inte riktigt helt hundra på det". I nästa steg kan det tänkas att stödsökande försvåras när man själv tvivlar på vad man utsatts för.

5.2 Signaler till omgivningen

Alla intervjupersoner har på olika sätt berättat eller sänt signaler till omgivningen om vad de utsatts för. Samtidigt var det i många fall svårt för omgivningen att se och uppfatta eventuella signaler om att något inte stod rätt till och av många anledningar svårt för intervjupersonerna att sträcka ut en hand och be om stöd.

Flera intervjupersoner ger en bild av att det kan ha varit svårt för andra människor att få insyn i vad som hände i relationen. En stor anledning till detta var isoleringen från vänner, familj och omgivning som blivit en av konsekvenserna av våldet. Något

annat som försvårade för omgivningen att få insyn i relationen handlade om hur intervjupersonerna själva agerade, där flera personer beskriver att de skämdes och inte ville att andra skulle få se hur illa situationen var.

Några intervjupersoner beskriver också att relationen såg annorlunda ut utifrån, och att partnern presenterade en helt annan bild av sig själv och relationen. **Anton** beskriver exempelvis att hans partner ”pratade omkull folk om hur bra allt är och hur fin han är och hur godhjärtad han är... fast det inte stämde så trodde alla på honom”. **Noa** beskriver att partnern ”verkade toppentrevlig” i möten med bekanta. **Lena** beskriver att dens partner ”är skittrevlig när han vill, han kan charma brallorna av vem som helst”. Detta gör det svårare att presentera en helt annan bild av personen i fråga för människor som man har runtomkring sig.

Distansering och isolering från omgivningen

Ulrica beskriver att hon blev indragen i en beroenderelation där hon successivt underkastade sig sin partner och på grund av detta tappade kontakten med familj och vänner:

Ulrica: Sedan hade hon gjort så att jag hade klippt av kontakten med väldigt många av mina vänner. Det var egentligen bara hon som jag hade att relatera till. Jag hade min familj, men på något sätt var det två olika ... jag var ganska ambivalent.

Ulrica beskriver den sociala isoleringen från vänner och till viss del familjen som något som hennes partner skapat. Familjen finns fortfarande där för Ulrica, men hon upplever en psykologisk distans genom att de existerar i två olika situationer eller världar. Där pausar hon och berättar att hon kände en ambivalens. Detta kan tolkas som en ambivalens kring att hålla ihop med den våldsamma partnern kontra att inse att hon mer och mer tappar kontakten med familjen. Ambivalensen kan också höra ihop med svårigheten att i efterhand förstå hur situationen uppstod.

Även Alex beskriver hur absurt det känns när hon i efterhand försöker förstå hur den sociala isoleringen uppstod. För Alex bidrog isoleringen från omgivningen till att hon befann sig i en mycket sårbar position utan att ha ett nära nätverk inom räckhåll.

Alex: Den här personen (partnern) bor i [ort] och jag skulle flytta dit för relationen. Det här är en så jävla konstig grej, jag fattar om man inte tror att det är sant [...] Sedan flyttade jag ändå dit fast det var mycket varningslampor och någonstans tror jag att jag saknade mina vänner, att det var ingen som sa hålla, vad gör du? Stopp! Det här är helt galet. Vill du verkligen vara med den här personen där du inte har något nätverk eller sammanhang?

I efterhand beskriver Alex det som konstigt eller otroligt att plötsligt befinna sig i en situation utan nätverk eller sammanhang. Alex tar till en tredje persons röst – hennes vänners tänkta röster – för att titta tillbaka på sig själv och påtala sin oro. Samtidigt visar citatet sårbarheten där hon befann sig i ett läge utan just de vänner och nätverk som skulle ha hjälpt henne.

Att skicka signaler till omgivningen

Intervjupersonernas erfarenheter varierar, både när det kommer till att skicka signaler till omgivningen och i hur signalerna plockades upp. Några intervjupersoner skickade omedvetna signaler, där omgivningen på egen hand fångade upp att något i relationen var fel och ställde frågor.

Noa bodde hos sin partner och hade hoppat av skolan. Ju längre relationen pågick desto mindre kontakt hade Noa med andra människor. Noa konstaterar först att hen inte tror att någon annan hade kunnat upptäcka våldet eftersom hen var så avskärmad, men minns senare i intervjun att någon faktiskt sett att något var fel:

Noa: En gång så var det en gemensam vän till mig och min bästa vän som hade gått fram till min bästa vän och sagt... hej, hur är det med [Noa]? [...] Är det okej där? Det var första gången som jag hade hört att någon hade reagerat på det. Finns säkert fler som har märkt, men det är också svårt att veta vad man ska göra.

Vid närmare eftertanke kan Noa alltså minnas att både en specifik person och antagligen även andra i omgivningen har uppmärksammat att hen kanske behöver någon form av stöd. Samtidigt lägger hen inget ansvar på de personer som observerat utan att agera: "det är också svårt att veta vad man ska göra".

Flera av intervjupersonerna beskriver att omgivningen under tiden eller efteråt har anat vad som pågick. I något fall beskriver en intervjuperson att en vän även blev vittne till fysiskt våld, men det framgår inte om vännen agerade.

Att inte medvetet signalera till omgivningen att något är fel uttrycks av några intervjupersoner också som en medveten strategi utifrån känslan av skam över att ha utsatts för våld. Alex beskriver att hon upplevde skamkänslor när några vänner till slut frågade om hon behövde hjälp:

Alex: Vissa av de vännerna som inte var med ute [...] började höra av sig ... hej, det ser inte så bra ut, det här. Vill du ha en nyckel hem till mig för du kan vara här om du vill. Då började jag skämmas så mycket. Jag tyckte att det var så himla jobbigt att de såg att det var så dåligt, men jag tyckte också att det var skönt.

Citatet visar en känsla av skam i att omgivningen uppmärksammar att relationen inte är bra. Samtidigt uttrycker Alex en lättnad över att omgivningen faktiskt såg och erbjöd hjälp.

Ellinor beskriver på ett motsvarande sätt att hon inte ville att omgivningen skulle upptäcka att hon utsattes för våld. Människor runtomkring henne såg att hon inte mådde bra, men hon ville inte att hennes och partners gemensamma vänner skulle få reda på eller förstå vad det berodde på. Hon skämdes för att hon utsattes för våld och ville både skydda sig själv och sin partner:

Anjelica: Tror du att någon utifrån hade kunnat märka varför du inte mådde bra?

Ellinor: Mm, men jag ville inte det. Jag tror att folk gjorde det och det är jag ganska säker på att folk gjorde och försökte... närma sig mig på olika sätt, men att jag stötte bort dem.

Citatet visar hur man i en relation där man utsätts för våld kan stöta bort vänner som försöker plocka upp signaler om att något är fel, på grund av skam eller rädsla för konsekvenserna att berätta. Ellinor beskriver att mot slutet av relationen började hennes vänner fråga rakt ut hur hon hade det hemma och hur hon mårde. Ellinor minns att hon då ursäktade sin partners beteende med att partnern var stressad, hade mycket på jobbet och inte mårde bra.

Även Anton beskriver att det ibland var svårt att erkänna för omgivningen hur svår situationen var. Han beskriver på motsvarande sätt som Ellinor att han bortförklarade sin partners beteende och även lade skulden på sig själv:

Anton: Jag och min kompis pratade om det... jag förfinade det hela med att jag är inte heller så lätt att vara med [...] och gav ursäkter för hans beteende. Fast det inte fanns några ursäkter med hans beteende så hittade jag på ursäkter bara för att inte visa hur jävla illa det var. Sen gick vi tillbaka till varandra och jag bodde där igen.

Även Ulrica ville till en början skydda relationen, vilket gjorde det svårt att prata med omgivningen om att hon utsattes för alltmer våld hemma. Både Anton, Ellinor och Ulrica beskriver på olika sätt att det var svårt att berätta för omgivningen i och med att partnern visade en positiv bild utåt och socialt, och på så sätt hade kontroll över berättelsen om dem som par inför andra. För Ulricas del handlade det om att partnern till och med kunde få ett slag att framstå som något roligt inför andra:

Ulrica: Vid något tillfälle där jag hade fått en smäll och det förklarade hon på ett sätt som det blev nästan lite ... putslustigt och roligt när syrran fick höra detta, så var det som att, ja ja, ska ta i det, du håller väl på att fjanta.

Några intervjupersoner beskriver en rädsla för att bli misstrodd eller förlöjligas om man berättar om sina erfarenheter. En strategi för att hantera detta är att försiktigt testa sociala relationer för att se hur de reagerar. Ulrica uttryckte det som att hon började "sippra ut lite information" till sin syster om att situationen inte var bra. Samtidigt var hon rädd för att inte tas på allvar när hon berättade och även rädd för att partnern skulle få reda på vad hon sagt och reagera med våld. För Ulrica kan dessa medvetna men försiktiga signaler, det vill säga att testa att skicka ut lite information, tolkas som ett tyst rop på hjälp. I hennes fall fick det till slut familjen att reagera.

Russell: Vad var det som utlöste att du började prata om din situation ändå trots rädslan?

Ulrica: Det var väl att folk började fråga. Då var det framför allt min bror, min familj som började tycka att det var lite väl, att jag inte hörde av mig, och sedan var det nog, det var lite svårt [...] då kom det lite där att det sipprade ut för brorsan.

I detta fall handlar det inte om att personen rakt ut ber om hjälp. Snarare försöker hon förhålla sig till hur relationen ses av andra, testar hur vänner och familj reagerar, och väntar sedan på deras agerande.

Svårigheter att få omgivningen att förstå

Erfarenheterna bland intervjupersonerna av hur omgivningen har reagerat på deras signaler och berättelser varierar. Några intervjupersoner beskriver att de tydligt har berättat om sina erfarenheter utan att omgivningen har sett allvaret i situationen.

Anton började utsättas för våld av sin partner redan när han gick i gymnasiet. Han tog upp sin situation både med skolkurator och lärare, men upplevde inte att de tog hans erfarenheter på allvar. Anton berättade för skolkuratoren att hans pojkvän inte var bra för honom och att något kändes väldigt fel. Kuratorn gav honom då en folder som riktade sig till kvinnor som utsätts för våld i hemmet.

Anton: Då vet jag att jag blev väldigt ledsen och besviken [...] sen vet jag att jag även sa till lärare, men det var ingen som riktigt... tog mig på allvar, skulle jag vilja säga... De typ stötte ifrån sig frågan för att frågan var jobbig att ta. Det var väldigt mycket att... ni kanske är lite ovänner ibland. [...] Jag minns att jag kom hem den dagen och slängde den mappen direkt för jag ville inte att han skulle hitta den och jag inbillade mig själv att om inte någon anmäler som jag berättade detta till, tar detta seriöst så är det väl inte så farligt, minns jag att jag tänkte.

För Antons del blir bemötandet en signal från omgivningen om att våldet inte är så allvarligt som han tror. Hur omgivningen reagerar bidrar med andra ord till den egna bilden av hur allvarlig situationen är. Samtidigt visar citatet att han inte accepterar deras tolkning helt och hållet: han känner sig ledsen och besviken över att hans upplevelse inte tas på allvar. Hans egen tolkning av varför vuxna på skolan inte agerade handlar inte om att personalen inte förstod vad som hände, utan snarare om att de valde att inte agera: de stötte ifrån sig frågan för att den var ”jobbig att ta”.

Anton beskriver även en situation där han tillfälligt flytt från partnern efter att ha utsatts för våld och då för första gången berättar om sin situation för sin mamma:

Anton: Det var första gången jag sa till min mamma att... det här går inte, jag vill inte vara med honom. Han är en elak person och jag var inte välkommen hem igen [...] Då vet jag att jag sökte hjälp från mamma, men hon förstod nog inte riktigt. I efterhand har hon förklarat att hon inte riktigt förstod och att hon inte riktigt förstod allvaret i det hela. Jag kan tycka att man borde förstå allvaret i det hela, men... det är mitt tycke.

Till skillnad från hur han tolkat reaktionen från skolkurator och lärare ser han mammans reaktion som att hon inte förstod. Samtidigt är mammans oförståelse inte begriplig för honom, han tycker att hon borde ha förstått hur allvarlig situationen var utifrån vad han berättade för henne.

Även Eddie beskriver att han pratat med sin mamma, men upplever att han behövde en annan typ av förståelse än det stöd mamman kunde ge honom:

Eddie: Jag har väl pratat lite med min mamma, men ... (paus)

Russell: Hur var detta att prata med din mamma?

Eddie: Det var inget speciellt egentligen. Hon lyssnade, men hon kunde inte direkt göra något eftersom hon inte har traumaterapiutbildning.

Att samtalet med mamman var ”inget speciellt” ger en bild av att Eddie hade önskat en annan typ av förståelse för sin situation än mamman kunde erbjuda. Det kan tolkas som att stödet kan finnas hos närstående men inte alltid räcker till, där Eddie hade behövt ett mer djupgående stöd genom ett terapeutiskt samtal. Det kan också tolkas som att Eddie upplevde att hans mamma inte gav honom det stöd han önskade när han vände sig till henne, men valde att tolka situationen som att det berodde på att hon saknade traumaterapiutbildning.

Ellinor hade vid ett tillfälle kontakt med socialtjänsten, där hon upplevde att socialtjänsten inte förstod hennes situation och vad hon ville ha hjälp med. Ellinor vågade inte berätta om sin situation när socialtjänsten ringde upp, och socialtjänsten tolkade då hennes tvekan som att hon inte ville ha något stöd.

Ellinor: De sa bara... din mamma har ringt och säger att hon är orolig för dig, behöver du någon hjälp med något? Hur mår du? Och jag vågade inte säga något till dem så jag sa... jag vet inte, det är lite mycket nu, sa jag. Då sa de, om du inte vill ha någon hjälp kan vi inte hjälpa dig. [...] Nä... jag hann inte säga så mycket, sen la de på. Jag tror faktiskt att om jag hade fått ett annat bemötande där så hade de nog kunnat fiska fram något.

I citatet från Ellinor kan vi se försök att få hjälp och de reaktioner man kan få i sitt stödsökande. Ellinors avvaktande respons till socialtjänsten kan tolkas som ett uttryck för tvivel och osäkerhet (som beskrevs ovan i avsnitt 5.1). Samtidigt finns en önskan om att någon ser, frågar och agerar genom att ”fiska fram” information. Den andra personen – i det här fallet socialtjänsten – behöver undersöka situationen genom frågor och rätt bemötande.

Anton tror att hans könsuttryck gör att hans upplevelser blir mindre begripliga för omgivningen. I en situation där han beskriver att han hade gett upp om livet till följd av våldet fick han kontakt med en sjuksköterska som han upplevde som snäll men oförstående:

Anton: Hon var jättetrevlig [...] men det var också lite oförstående. Jag har alltid varit väldigt lång, jag är väldigt maskulin av mig, en stor kille. [...] Hon var den förste som verkligen lyssnade på mig, men jag såg samtidigt att det fanns en oförståelse att jag som är... så maskulin och så... en karl, att jag kan bli utsatt för det här. För henne var det lite chockartat.

Anton beskriver en krock mellan den samhälleliga bilden av vem som utsätts för våld i en nära relation och hur han själv ser ut, och är medveten om att det kan göra hans berättelse svårare att förstå för andra. Bemötandet stannade därför vid att vara ”jättetrevligt” men samtidigt oförstående och chockartat.

Simon är den intervjuperson som hade lättast att få kontakt med omgivningen och lättast att få omgivningen att förstå. Han hade inte heller upplevt samma isolering som de andra intervjupersonerna. Vi såg tidigare (i avsnitt 5.1) att det våld han utsattes för inte ägde rum inom en romantisk relation, utan handlade om ett psykologiskt, känslomässigt och kontrollerande våld från pappans sida. I Simons livskontext där han behöll sina sociala relationer utanför familjen och även till viss

del fick stöd av sin mor, upplevde han att han kunde prata mer direkt och öppet om problemen redan från början:

Simon: Från början har jag pratat väldigt mycket med mina kompisar, haft väldigt mycket stöd i just mina kompisar. Sen har min mamma varit orolig och sagt, jag hoppas att du har någon du kan prata med och då har jag alltid tänkt att det har jag för jag har mina kompisar som jag pratar väldigt mycket med om allt, kan man väl säga.

5.3 Att navigera mellan tillhörighet och stöd

Flera intervjupersoner beskriver erfarenheter av att vara utsatta i vardagen i egenskap av hbtq-personer. Det kan till exempel handla om kränkande kommentarer, att ständigt tilltalas med fel pronomen eller att på andra sätt ifrågasättas av en heteronormativ eller homo-/bi-/transfob omgivning. Detta kan leda till att man söker bekräftelse och tillhörighet hos andra hbtq-personer, i form av ett community i eller hos en partner.

Ett par intervjupersoner berättar om lojalitet till sitt hbtq-community och en lojalitet till sin partner som en del av communityt. Som vi ska se nedan kan den lojalitet som annars är en trygghet även göra det svårt att berätta om erfarenheter av våld. Några intervjupersoner tillhörde inte på samma tydliga sätt ett community av hbtq-personer. För dem fanns en lojalitet mot partnern exempelvis genom att partnern varit den första, eller enda, som bekräftat deras sexualitet och/eller könsidentitet.

Samtidigt upplever flera av intervjupersonerna att samhällets stöd till personer som utsatts för våld i nära relationer i många fall är bäst utformat för ciskvinnor som utsatts för våld av män. Det innebär att hbtq-personer som vet att de kan passera som heterosexuella och/eller cispersoner kan undvika att berätta att de är hbtq-personer för att få tillgång till det stöd som finns tillgängligt.

Nedan följer en beskrivning av två underteman som belyser olika aspekter av att balansera mellan behovet av tillhörighet och tillgången till stödsystem: 1) behovet av att vara solidarisk med andra hbtq-personer; 2) att passera som heterosexuell eller cisperson för att få stöd.

Behovet av att vara solidarisk med andra hbtq-personer

Ulrica beskriver att den våldsutövande partnern fanns i hennes första samkönade relation, där partnern var bekväm i sin egen identitet och även bekräftade att det var okej att Ulrica var gay. När våldet sedan tilltog blev det svårt att vända sig bort från den nyfunna känslan av acceptans:

Ulrica: Hon [partnern] var den första personen som bekräftade att det var okej för mig att vara gay. Jag gjorde allt för att det här skulle vara bra, så det var en sådan aspekt som gjorde att jag initialt tyckte att, okej det är nog så här.

Ulrica beskriver hur hon (bort)förklarade våldet och gjorde allt för att relationen skulle fungera, för att få behålla känslan av bekräftelse i sin sexuella identitet. Det

kan ses som en del i att fördröja insikten att relationen inte var bra, och därmed fördröja stödsökandet.

Några av intervjupersonerna ingår i communities, vilket skulle kunna beskrivas som större vänskapsgrupper med andra hbtq-personer. Att kunna vara en del av ett community upplevs som ett stöd, men för personer som utsätts för våld i en relation kan det också innebära negativa konsekvenser genom att man känner en solidaritet gentemot medlemmar i communityt och inte vill tala illa om sin partner.

Alex upplever ett behov av att försvara andra queerpersoner i allmänhet, inklusive den partner som utsatt henne för våld:

Alex: Det är alltid väldigt konstigt att vara queerperson i ett cis-system och [...] jag tror att jag är rädd att inte vara en tillräckligt queer person ibland [...] man får inte sätta dit en annan queerperson utan man ska alltid vara solidarisk.

För Alex finns en solidaritet gentemot communityt och de personer som ingår i communityt nästan oavsett vad som händer. Det kan tolkas som ett behov av att försvara sig själv och andra hbtq-personer mot ett heteronormativt samhälle. Men solidariteten kan skapa ytterligare hinder för att söka stöd.

Ellinor beskriver också hur tillhörigheten till ett community på vissa sätt försvårade hennes möjligheter att söka stöd. Hon upplevde skam gentemot communityt för att hon utsatts för våld, men ville också skydda både sig själv och sin partner:

Ellinor: Jag tänkte väl i queer-community och samhället... hur andra skulle se på det. Jag ville inte... vi hade mycket gemensamma vänner, jag ville inte att de skulle veta det eller fatta det... jag kände skam, skämdes över att jag hade varit i en sån här relation och... jag var väldigt mycket skyddande på olika sätt där. Jag ville inte att det skulle komma fram för min skull, men inte heller för personen som jag var ihop med.

Alex och Ellinor beskriver dilemmat i att känna att man alltid behöver vara solidarisk och skydda andra personer i communityt, inklusive sin partner. Solidariteten gör det svårt att ventilerat sin situation med vänner som ofta är gemensamma. Genom att inte kunna prata med sina vänner kan man inte heller få en spegling av relationen och vännernas perspektiv på vad som händer i relationen.

Ellinor konstaterar att communityt är viktig genom det stöd och de vänner man får där, och ville inte att hennes partner skulle behöva riskera att bli ensam.

Ellinor: Jag ville undvika det här, att jag skulle behöva ta mina viktigaste grejer och... flytta till en kvinnojour. [...] Jag ville att det bara skulle bli att jag får tag på en helt jänkla vanlig lägenhet på ett helt vanligt sätt och bara smidigt flyttar därifrån... och då ser det utifrån ut som att det bara är ett vanligt... vi gjorde slut och flyttade isär.

Ellinors beskrivning kan tolkas som en önskan att lämna partnern utan att det påverkar det communityt hon tillhör. Det är inte *bara* att lämna partnern, utan även en risk att hon eller partnern förlorar ett mycket bredare socialt sammanhang, och det trygga sociala nätverk som communityt innebär.

Att passera som heterosexuell eller cisperson för att få stöd

Flera av intervjupersonerna är medvetna om att stödet till personer som utsätts för våld i nära relationer i huvudsak vänder sig till kvinnor, och att de personer som kan ge stöd till kvinnor sannolikt utgår från att förövaren är en man. Ett par av de intervjupersoner som visste att de kunde uppfattas som heterosexuella kvinnor beskrev strategier för att få ta del av stödet utan att behöva outa sin könsidentitet eller sexuella identitet.

En strategi för att i ett heteronormativt och cisnormativt samhälle ta del av samhällets stödresurser utan att behöva outa sig är att helt enkelt inte säga något om sin könsidentitet och/eller sexuella identitet, och genom detta räkna med att tolkas som en heterosexuell cisperson. Lena har deltagit i gruppbehandling på Kriscentrum för kvinnor i Göteborgs Stad, och konstaterar att:

Lena: Där var jag väl ganska glad över att jag ser ut som en kvinna så jag fick gå den [...] Jag var inte så på om det utan där tänkte jag... okej, ni läser mig som kvinna, jag tar det för jag får ut så mycket av det.

Ett annat sätt att få stöd utan att behöva outa sig är att ljuga om att förövaren är en man, för att underlätta kontakten. Ellinor fick stöd av en utomstående person att kontakta en kvinnojour. Hon valde då att säga till personen att förövaren var en man:

Ellinor: När jag pratade med den här kvinnan [...], då sa jag bara att det var en man, det var så mycket lättare.

Ellinors strategi att ljuga om att förövaren var man behöver förstås i kontexten av hur hbtq-personer navigerar i ett samhälle där andra inte alltid förstår eller ens accepterar ens sexualitet eller könsidentitet. Varje möte med en ny person innebär ett val mellan att komma ut eller att ljuga eller undanhålla information. Att komma ut innebär en risk för flera olika typer av negativt bemötande. Att ljuga om att man är heterosexuell och/eller cisperson eller låta bli att berätta att man är hbtq innebär på kort sikt ett positivt bemötande, men kan över tid bli mer komplicerat.

5.4 Behovet av självständighet och att någon annan agerar

Intervjupersonernas försök att få stöd och hjälp kan ses som en växelverkan mellan ett behov av ingripande från andra och ett behov av självständighet och att ha kontroll över situationen. Att få stöd och hjälp är en process som har tagit olika lång tid för intervjupersonerna: För vissa intervjupersoner tog det lång tid, för andra gick det något snabbare och vissa hade fortfarande inte fått stöd (se avsnitt 5.7).

Gemensamt för de flesta av intervjupersonerna var dock en tudelad bild av dels en önskan om att hjälp och stöd skulle vara mer ingripande eller ske av sig självt, dels en önskan att fatta egna beslut och ha kontroll över processen.

Behovet av självständighet

Ellinor och Noa beskriver kanske det allra tydligaste behovet av att fatta självständiga beslut och att lösa situationen på egen hand.

Ellinor beskriver hur hon löste många av sina praktiska problem utan att involvera någon annan. Hon saknade pengar men sålde saker för att ha pengar att röra sig med. Hon saknade egen lägenhet men lyckades hitta boende hos personer som behövde kattvakt eller någon som vattnar blommorna. Till slut lyckades hon på egen hand få tag på en lägenhet via en privat hyresvärd. Hon drar slutsatsen att:

Ellinor: Jag är ganska envis, annars hade jag heller inte stannat kvar i relationen så länge om jag inte varit så envis.

Ellinors sätt att hantera situationen visar en person som trots att hon känner sig nedbruten av våldet lyckas hitta kraften att lösa många saker som för andra kanske skulle kännas oöverstigliga. Envisheten, som Ellinor kallar det, har varit en styrka när hon lämnat relationen – men hon upplever också att envisheten kanske ledde till att hon stannade kvar i relationen längre än hon annars skulle ha gjort. Tilltron till sin egen förmåga innebär även en tilltro till att kunna lösa problemen i relationen.

Noa har (som vi läst i tidigare avsnitt) framför allt tagit stöd av en nära vän för att hantera sina upplevelser. Noa beskriver att vännen fanns där för hen under hela relationen och till slut fick Noa att förstå att partnern var skadlig för hen. Beslutet att lämna är dock ett beslut hen behövde fatta själv:

Noa: Hon var där för mig tills jag fattade det själv, för hon visste att hon inte kunde tvinga mig ur en relation, det kan man inte med någon. Man måste göra det beslutet själv och hon väntade tålmodigt på att jag skulle göra det.

Samtidigt som Noa lägger mycket av ansvaret på sig själv har hen en liknande kluven känsla som andra intervjupersoner om att det hade varit skönt om någon annan kunde fatta beslut åt en. Noa berättar också om en situation där hen till slut berättar om sin situation för sina föräldrar, där föräldrarna hänvisar beslutet till hen:

Noa: Min mamma sa väl mest att om jag är olycklig, då har jag svaret på om jag ska stanna eller inte och min pappa sa att han inte kunde säga åt mig vad jag ska göra utan det är något jag måste känna efter själv och verkligen känna om något är rätt eller inte... det är rätt sak att säga egentligen, men man vill att någon annan ska ta beslut åt en. Man vill att någon annan kan göra slut med dem och så är det bara över, för det är så jävla svårt att göra själv.

Behovet av att andra agerar

Anton ger flera exempel på att han inte fått det stöd han önskade och behövde. Det handlar till exempel om det som beskrivs i ett tidigare avsnitt, där skolkuratoren i gymnasieskolan hänvisar honom till en stödverksamhet för våldsutsatta kvinnor. Han hade önskat ett nummer till en annan instans, men framför allt hade han önskat ett mer aktivt ingripande från skolkuratoren: Att kuratorn hade kontaktat hans föräldrar eftersom han fortfarande var ett barn.

Anton beskriver också en situation där grannarna hade tillkallat polisen efter att ha hört bråk i lägenheten. En av poliserna tog med sig Anton till en del av lägenheten, och den andra polisen tog med sig partnern till en annan del. Anton berättade för polisen att partnern betedde sig illa och att han var rädd. Polisen frågade då om han

skulle uppta en anmälan men Anton vågade inte. Polisen informerade om att han kunde ringa i efterhand om han ville, men Anton hade önskat att polisen ingrep tydligare i situationen och tog med honom därifrån:

Anton: Jag vet inte vad polisen exakt har auktoritet att göra, det vet jag inte riktigt. De har sina... det finns lagar och regler kring allt här i livet, men jag känner att när en polis ser mig blåslagen och han har inte en skrämma på kroppen... Min personliga... tyckte hade varit att ta bort offret därifrån. Stå inte i samma lägenhet som ett offer som har blivit utsatt för våld, vilket man ser väldigt tydligt att jag hade blivit. Låt inte mig stå i samma lägenhet som den här människan och diskutera det här med inte ens ett rum emellan...

Anton beskriver i intervjun en ensamhet och en börda i att bära ansvaret själv. Han beskriver flera gånger behovet av att "få hjälpen lagt på en", och att stödinstitutioner ser att den våldsutsatta personen inte kan fatta beslutet helt själv. Det kan handla om att ringa upp, att boka in ett återbesök, att boka tid hos en psykolog eller på något annat sätt avlasta från början att själv behöva lösa situationen.

Behovet av att någon annan agerar fångades upp tydligt och talande av Ulrica. Hon uttryckte att det hade varit önskvärt med en "buffertperson" både under och efter processen att söka stöd.

Ulrica: En sådan sak som jag länge tänkte efter händelsen var att i och med att jag själv var så påverkad av misshandeln som den var och separationen så hade det varit väldigt bra att haft en... jag ska inte kalla det för mentor, men någon som kunde ha fört min talan [...] Jag fick vara på målsägandebiträdet. Jag fick vara på myndigheten för mina pengar. Jag var tvungen att vara på hela tiden samtidigt som jag mådde dåligt. Där hade det varit, tror jag, väldigt behjälpligt om det funnits någon slags funktion som skulle kunna ha varit den här bufferten emellan [...] som kunde vara behjälplig och vetat, tagit min fight med Åklagarmyndigheten, tagit min fight med, gjort det jag var tvungen att göra samtidigt som jag mådde dåligt, för då hade jag kunnat få läka mig samtidigt som, förstår du vad jag menar? Nu fick jag göra allt det arbetet själv.

I efterdyningen av våld och separation beskriver Ulrica en värld med ständig kamp med olika samhällsinstitutioner för att få sin röst hörd. Vi får en skarp bild av hur det kan vara att i trauma och dess medföljande trötthet behöva hitta tid och energi att gå vidare. Behovet av en buffert är en talande metafor: en buffert tar emot slagen. I processen när man lämnar en relation där man utsatts för våld har man ingen ork att ta emot fler slag från sociala system, och varje nytt administrativt steg kan upplevas som ett slag till. Samtidigt finns självständigheten som en tydlig del: Buffertpersonen ska föra Ulricas talan och kämpa för att hennes liv ska kunna gå vidare.

I Ulricas fall behövdes några olika typer av ingripanden eller insatser från andra. Insatserna kan ses som en del i processen att inte bara lämna partnern utan även börja bearbeta trauman till följd av våldet.

Russell: Tänkte du någon gång att du behövde någon typ av stöd för att bearbeta eller för att prata om detta?

Ulrica: Det började med någon slags per automatik för att jag inte mådde bra så påverkades även mitt jobb [...] och där jag jobbade hade de väldigt bra personalvård

så jag fick faktiskt föreskrivet samtal med en psykolog, men då var det mer i form av utmattningssymptom.

Ulrica förstår insatsen från företagshälsovården som en nästan automatisk händelse, det var någon utifrån som ingrep. Insatsen var på papper, och för eventuella utomstående, en insats för något annat än våldet. Ulrica berättar att hon i samtal med psykologen fick möjlighet att definiera tydligare för sig själv att det var relationen som var orsaken till hennes trötthet och utmattning. På så sätt upplevde Ulrica att samtalet stärkte henne. Viljan att få stöd – i det här fallet för att förstå sina känslor och börja gå vidare – fanns från början. Men endast viljan att få stöd räcker oftast inte. För Ulrica fanns ett behov av att någon annan agerade för att hon skulle få stöd, det vill säga stödet kom ”per automatik”. Detta kan förstås mot bakgrunden av en trötthet och möjligtvis en uppgivenhet, som kan vara en följd av erfarenheter av trauma i kombination med en osäker eller negativ bild av vilket stöd som finns.

Behov av att veta vad man kan få hjälp med

För att agera självständigt i sitt stödsökande behöver man veta vart man ska vända sig och vad man kan få hjälp med. Några intervjupersoner uttryckte detta som ett behov av en mer aktiv inbjudan till stöd. Simon är en av de personer som uttrycker ett behov av en tydlig inbjudan till att få stöd. Simon upplevde att informationen inte var tillräckligt tydlig. Detta kan tolkas som att han inte kände sig tillräckligt tilltalad eller inbjuden för att förstå om stödet var riktat till honom:

Simon: Jag tänker väl direkt på att, det här att, explicit skriva på hemsidor vad det finns för stöd och för vem det stödet är till för, i vilka situationer man skulle kunna ... vara i för att ... ja ...

Simon pausar och avslutar inte meningen. Kanske kan det tolkas som ett behov av att någon annan beskriver åt honom vilka behov han kan tänkas ha, eller att någon annan beskriver exempel på situationer som är tillräckligt lika hans egna erfarenheter för att han säkert ska veta att han kan få stöd och har rätt att söka stödet. Om ”inbjudan” var rätt formulerad skulle han kunna agera självständigt i att söka stöd.

Alex uttrycker också ett behov av att få hjälp att definiera vad man kan få hjälp med. Hon hade tagit kontakt med vårdcentralen men fick reda på att det var ett års väntetid och att hon själv behövde hitta en person hon kunde höra av sig till.

Alex: Det tänker jag är en ganska vanlig grej. Man mår riktigt jävla dåligt, man söker hjälp för att ... nu är det på väg att gå för långt [...] och då är det ett års väntetid [...] och då sa hon, du måste leta rätt på en egen person som du kan höra av dig till [...] så har jag känt att jag orkar inte det. Då lägger jag hellre bort det här lite grann och lider när jag lider.

Alex upplevde beskedet från vårdcentralen som att det var hennes uppgift att hitta rätt i sitt stödsökande. I andra delar av intervjun beskriver hon, liksom många andra intervjupersoner, en trötthet både kroppsligt, mentalt och i relation till ”systemet”. Alex visar en beredskap att söka hjälp inför någon slags brytpunkt (”nu är det på väg att gå för långt”), men när hon har denna förmodligen desperata känsla får hon budskapet om långa väntetider och att ta hand om det själv. Resultatet blir att hon

lägger stödsökandet åt sidan. Man får en bild av en person som är självständig och vill ha hjälp, men samtidigt inväntar att systemet ska kunna erbjuda hjälpen.

5.5 Det personliga och förstående stödet

Några intervjupersoner hade åtminstone en person som de upplever har förstått deras situation och som har gett dem det stöd som de behöver. Detta stöd upplevs som ett personligt och förstående bemötande. Det kan vara hos en vän, en familjemedlem, en ideell verksamhet, en kommunal eller regional verksamhet.

Anton hittade det stöd som han kände att han verkligen behövde inom sjukvården, när han under en längre tid regelbundet behövde uppsöka vården för provtagning. Han beskriver detaljerat och målande sina samtal med sjuksköterskan: att hon lyssnade, gav honom tips, förklarade att partnern inte var bra för honom och att han inte kunde reparera partnern, upprepade att våldet inte var hans fel och peppade honom att lämna. Innan den sista återkontrollen lämnade han partnern.

Anton: Jag lämnade honom veckan innan jag skulle tillbaka till återkollen för jag kände att om jag inte gör det nu så kommer jag att hamna i något jävla dike och dö någonstans eller... inte kunna leva ett normalt liv [...] Jag vet hur stolt jag var när jag kom tillbaka till den här kvinnan på [sjukhuset] som var en vanlig provtagningsköterska. Jag vet att när jag kom tillbaka och berättade det för henne så började hon nästan skrika av glädje, hoppa upp och börja krama mig och... fy fan vad glad jag är för din skull. Det var hon som fick mig, det var den gången jag sökte vård där jag verkligen, verkligen fick det jag behövde.

Noa beskriver att hen fick stöd av sin bästa vän under hela relationen. Stödet bestod i att vännen lyssnade, fanns där för hen under extra jobbiga dagar, gav hen stöd att hantera sina känslor och att få perspektiv på relationen och partnern. Vänner visade även konsekvenserna av våldet genom att jämföra Noas självförtroende och självkänsla med hur det var i början av relationen. Vänner fick Noa att förstå att hen behövde lämna sin partner genom att finnas där tills Noa förstod det själv.

Noa: Jag hade börjat fatta det då och så pratade jag med mina föräldrar för första gången om det och de sa saker som hjälpte och min vän... fortsatte säga, det här går inte. Du behöver göra slut nu, faktiskt. Du mår så dåligt över det här och jag var jätterädd...

Både Ellinor och Lena beskriver positiva erfarenheter av det stöd de har fått av ideella kvinnojourer och av Mikamottagningen i Göteborgs Stad. På motsvarande sätt som Anton är beskrivningarna av det personliga och förstående stödet detaljerade, målande och känsloladdade.

Ellinor beskriver att hennes kontakt på kvinnojouren var rak, tydlig och lösningsfokuserad. Hon upplevde att hon behövde att någon sa rakt och tydligt att situationen inte var okej och att hon behövde komma därifrån. Hon upplever att kvinnojouren såg lösningar som hon själv inte såg. Lena ser stödpersonen på kvinnojouren som både en vän och en mamma och beskriver att stödpersonen har gett den ett strukturellt perspektiv på makt. På kvinnojouren fick Lena ibland prata om sina erfarenheter, och ibland när den mått extra dåligt kunde den bara ligga på

soffan och serveras kaffe. Gemensamt i dessa erfarenheter är en känsla av att bli bemött med omsorg, att någon annan beskriver och påtalar lösningar, och i Lenas fall också erbjuder en fysisk plats att vara på.

Både Ellinor och Lena har fått stöd av Mikamottagningen efter att våldet har upphört. Lena beskriver att Mikamottagningen har kunskap om hur erfarenheter av våld och sexuella övergrepp brukar se ut, vilket gör att den kan känna sig vanlig och att de reaktioner den uppvisade betraktades som vanliga traumareaktioner:

Lena: Hon har hela tiden varit... omtänksam, icke-dömande och samtidigt väldigt förklarande och aldrig någonsin påpekat att det kanske är jag som är lite för känslsam, det är jag som överdriver, jag är en drama-queen utan bara... det är helt normalt att du reagerar så här. Bara jag tänker på min terapeut blir jag tårögd, hon är ljuvlig.

Ellinor upplever att Mikamottagningen har hjälpt henne att få syn på hur hennes erfarenheter har format henne och att de förstår hennes upplevelser.

Ellinor: Jag tycker att min terapeut som jag har där är helt fantastisk... men... de är väldigt kunniga. Det är så mycket som... jag behöver inte... säga så mycket om utan de... det här är jättevänligt bland folk som går här, att det är en målgrupp och så tillhör jag den och så...

Ellinor upplever trygghet i att Mikamottagningen har mött många andra personer som har liknande erfarenheter, och att hon därför inte behöver förklara sina upplevelser på samma sätt som hon skulle behöva göra på något annat ställe.

Citaten ovan visar fler aspekter av vad som ses som positivt och önskvärt i ett bemötande, exempelvis att vara kunnig och att ha erfarenhet av att ha mött många personer i en liknande situation, att vara omtänksam och att inte vara dömande.

5.6 Fortsatt behov av stöd

Fokus för den här studien och i intervjuerna var erfarenheter av att söka och/eller att få stöd efter att ha utsatts för våld i en nära relation. Med andra ord var det inte centralt i studien att undersöka de upplevda stödbehoven. Trots detta berättade nästan alla intervjupersoner om sina stödbehov idag. Ofta var upplevelsen av att söka stöd tätt sammanflätad med de upplevda behoven. I synnerhet var det slående att de flesta upplevde kvarvarande konsekvenser av våldet och ett fortsatt behov av stöd. Det är viktigt att dessa aspekter av intervjupersonernas liv får synas i rapporten, trots att det ligger utanför studiens ursprungliga fokus.

Ett fortsatt stödbehov upplevdes som tydligt för några intervjupersoner. Eddie beskriver både psykologiska, sociala och sexuella svårigheter.

Eddie: Det har gjort att jag har väldigt svårt med självbild. Väldigt svårt med interpersonella relationer, alltså både vänskap och romantiskt och allt sånt.

Svårigheten med sociala relationer påverkar också hans möjligheter att söka och få socialt stöd. På andra ställen i intervjun uttrycker Eddie ett starkt behov av vård för sina trauman.

Även Noa upplever sociala konsekvenser av våldet i form av osäkerhet, avundsjuka och starka reaktioner. Även om Noa inte hittills sökt professionellt stöd för att hantera våldet tänker hen att hen borde göra det i efterhand:

Noa: Det finns mycket jag börjar fatta att jag kanske borde prata med någon om, men... det är väl mest att jag har blivit så jävla osäker efter den där relationen och det leder till att jag kan bli väldigt avundsjuk och reagera väldigt starkt på sånt och jag avskyr den delen av mig för jag tycker inte att det är rätt att göra mot någon... och jag har blivit så negativ och arg och det vill jag inte bli. Jag vill inte bli som min partner i det förhållandet för det är inte en person som jag tyckte var rimlig eller snäll.

Hen funderar på att söka stöd hos en psykolog i efterhand, men ställer samtidigt inte särskilt höga krav på vilken kompetens psykologen i sådana fall skulle behöva ha om våld i nära relationer eller hbtq-personer. Hen konstaterar att det vore fint med en psykolog som inte felkönar hen.

Anton beskriver att han har bearbetat sina erfarenheter av våldet genom självskadebeteenden, exempelvis genom sex som självskada. Han beskriver att han kände sig ful och äcklig och sökte bekräftelse hos andra män genom sex. Våldet har också lett till värdelöshetskänslor, en känsla av att ingen någonsin kommer att tycka om honom, och att ingen kommer att förstå vad han gått igenom. Idag mår han bättre men upplever att han fortfarande är i behov av professionellt samtalsstöd. Han upplever dock inte att den möjligheten finns.

Anton: Men det är inte svårt för mig att prata om det här längre [...] jag skulle behöva vård, det skulle jag behöva. Jag skulle behöva sitta och prata med någon professionell person... men eftersom inte den möjligheten finns för mig så kände jag... då har jag fått tagit allt själv.

Anjelica: Vad tror du skulle krävas för att du dels skulle hitta och sen också välja att söka någon form av samtalsstöd?

Anton: I en drömvärld skulle det funnits ett ställe som man kan gå och prata som hbtq-person med... folk som förstår... [...] i ditt jobb måste du också utvecklas för att se det här att hbtq-personer faktiskt existerar och att våld i mäns relationer finns och det är det jag tycker saknas.

Ulrica beskrev också att hennes senare relationer påverkats och att hon fått svårt att lita på människor. Även om den praktiska biten i att gå vidare var löst för hennes del fanns ett känslomässigt arbete kvar att göra.

Ulrica: För den händelsen rent praktiskt har den passerat. Däremot är det, som jag nu upptäcker när jag pratar med dig och börjar rota i det, att det är inte hundra genomarbetat, det är det inte. Där skulle man kanske behöva ha samtal kanske för att prata igenom det för jag märker att det fortfarande påverkar mig. Sen tror jag [...] att det här med polisen, den händelsen med polisen och att på något sätt fick jag inte rättelse, förstår du?

För Ulrica finns också en kvarhängande känsla av orättvisa kopplat till bemötandet hon fått från samhället och då främst från polisen, vid sidan om hennes bearbetning av den emotionella påverkan av våldet. På samma sätt som med Alex berättelser, kan

man undra om Ulrica har ställt sin känslomässiga bearbetning åt sidan, i frustration över att hjälp kanske inte finns eller av rädsla för ett negativt bemötande. Även Alex upplevde att våldet påverkade hennes självbild och nuvarande relationer.

Alex: Jag tror att jag har byggt upp en medvetenhet i att jag har nog behöver kanske prata om det här, att det går ut över kärleksrelationer just nu fortfarande och att jag går ofta och tänker att jag är äcklig. Ja, min rationella hjärnhalva säger så klart att det är lugnt, du är inte äcklig.

För Alex ser vi en möjlig konsekvens av att hon lagt det känslomässiga arbetet åt sidan, i att det finns en splittring mellan den "rationella hjärnan" som talar mer lugnande och positivt och, som det kan tolkas, en irrationell hjärna som också talar. Konsekvensen i form av en negativ självbild påverkar även hennes relationer. Alex har en oro för att få ett okunnigt bemötande både som queerperson och i frågor kring BDSM¹¹. Ett fortsatt behov av stöd för henne kopplades till att kunna prata öppet med en icke-dömande och kunnig person. I nästa citat resonerar Alex kring varför hon inte fortsätter försöka få stöd:

Alex: Jag tänker nog på det ganska ofta men ofta landar jag i att det är så himla långa vårdköer ändå. Jag har inte råd med någon privat. Jag tror också att jag har behov av att det är en person som kanske är queer själv och har ganska bra koll på hela BDSM-svängen, för det är också lite touchiga ämnen runt sex som har med den dynamiken att göra som jag ifrågasätter väldigt mycket, som också begränsar mitt sexliv ganska ordentligt. Utifrån det som kanske hände.

Alex har tidigare erfarenheter av långa vårdköer för att träffa en psykolog och en uppmaning att själv att leta rätt på hjälp, och drar utifrån det slutsatsen att en privat lösning är den enda möjligheten. Som en andra fundering lyfter hon ytterligare in behovet av en viss specialiserad kompetens. Detta kan förstås som uttryck för oron om att någon ska vara dömande eller inte förstå det som Alex benämner som "touchiga", det vill säga ämnen som handlar om den dynamik i BDSM som Alex beskriver att hon ifrågasätter och som också begränsar hennes sexliv. Användningen av "kanske" i "det som *kanske* hände" ger uttryck för ett fortsatt behov av att sätta fler ord på hennes erfarenhet av våldet och bearbeta hur hon kan gå vidare så att framtida relationer inte blir påverkade.

För andra intervjupersoner var ett fortsatt stödbehov mer diffust. Detta kan kopplas till både osäkerheten kring vilket stöd som är tillgängligt och till osäkerheten kring våldets karaktär (se avsnitt 5.1). Vi såg tidigare att Simon hade funderingar kring både våldet och vilket stöd som fanns. I relation till detta fanns också för honom en diffus bild av vad han behövde stöd med.

Simon: Jag tror att det har varit mycket en självtvivlan kring, behöver jag vård eller vad man ska säga? Definieras det här som att jag behöver söka vård? Varför behöver jag söka vård? Jag vet inte och jag har haft, det har väl varit, det är mest att jag, om någon hade kommit till mig och sagt att du behöver vård, okej? Då tror jag väl det, men [...] om jag behöver söka vård, hur ska jag? På något sätt är det väl kanske, det är så här, vad har jag för behov och vad behöver man ha för behov?

¹¹ BDSM står för Bondage/Disciplin, Dominans/Submission och Sadomasochism.

I detta tvekande resonemang ser vi Simons frågor och självtvivel kring de fortsatta vårdbehoven. Tvivel kring behov av vård kan dock inte separeras från ett behov av att bearbeta och sätta ord på det som har hänt ("Definieras det här som att jag behöver söka vård?"). Vidare, utan att veta *hur* han ska söka stöd kan Simon inte definiera sina behov, vilket visar att bilden av vilket stöd som är tillgängligt påverkar definitionen av behov. Om samhällets stöd är diffust för Simon förblir hans stödbehov diffusa.

Även Ellinor och Lena har ett fortsatt behov av stöd, och har hittat det stödet genom pågående kontakter med Mikamottagningen inom Göteborgs Stad.

På frågan om det finns något stöd som inte finns idag men som Ellinor tror att hon hade behövt kommer svaret ganska snabbt. Det hade varit en dröm om det fanns till exempel en telefonlinje där någon hade kompetens om våld i nära relationer bland hbtq-personer:

Ellinor: Det hade varit grymt för att det handlar om mer, det handlar om att... bli... att leva i ett community där folk känner varandra, det handlar om... väldigt mycket skam, att... det hade varit grymt.

Anjelica: Handlar det om att den här telefonlinjen framför allt skulle förstå hur det är att leva i ett community eller är det andra saker som de skulle behöva förstå som kanske inte andra verksamheter gör?

Ellinor: Ja, jag tänker om det handlar om mäns våld mot kvinnor så är det väldigt lätt att... män är as, men när det är inom queer-communityt så blir det att vi är as... jag vet inte. Jag vet inte hur jag ska beskriva, men... jag tror att det hade varit jättebra.

5.7 Erfarenheter av Göteborgs Stads verksamheter

Den här studien har ett särskilt fokus på det stöd som erbjuds inom ramen för socialtjänsten, dock inte avgränsat till det stöd som erbjuds av socialsekreterare på socialkontor. Även andra sociala insatser som drivs av Göteborgs Stad och som nämns av intervjupersonerna är intressanta att lyfta fram. Under de huvudteman som har beskrivits ovan har olika erfarenheter av Göteborgs Stads verksamheter kommit upp. Det här avsnittet samlar ihop och utvecklar beskrivningen av dessa erfarenheter med tanke på studiens fokus.

En livsvärld där kunskap om stödinstitutioner inte behövdes

Flera intervjupersoner beskriver en livsvärld där de inte har behövt skaffa sig en överblick över samhällets stödsystem. Ulrica ger oss en bild av en livsvärld där att ta kontakt med en professionell stödinstitution som socialtjänsten eller en kvinnojour är främmande.

Ulrica: Jag tänkte inte ens tanken [om att kontakta kvinnojouren]. Det förelåg mig inte att jag skulle kunna kontakta det. Ser jag det i backspegeln så visst, men det fanns, fram till att jag träffade henne [partnern] [...] så var mitt liv ganska vadderat och lugnt. Det hände inte mycket i mitt liv, jag var duktig i skolan, mitt liv innan var väldigt lugnt och fint så jag hade, hur ska jag förklara? Det var inte, jag hade inte ens en parkeringsbot. Förstår du? Jag var inte med inne i illegalt system eller någonting

[...] Jag hade inte ens en tanke på att jag kanske skulle kontakta kvinnojouren, det fanns inte i världsbilden. Jag visste inte om att det fanns på det sättet.

Citatet visar en bild av ett liv där våld inte förekommer och där man inte behövt lära sig navigera i samhällets stödsystem. Det är en värld där kunskap om socialtjänst, kvinnojour och andra stödinstitutioner inte behövs.

Bilden av socialtjänstens verksamhet

Bara två av intervjupersonerna hade direkta erfarenheter av kontakt med socialsekreterare på socialkontor. Få intervjupersoner verkade ha en tydlig bild av vilken typ av stöd socialtjänsten kan ge. Ett par intervjupersoner beskriver att de har lån eller skulder till följd av våldet, men vet inte att man kan söka budget- och skuldrådgivning eller ekonomiskt bistånd hos socialtjänsten. Flera av intervjupersonerna beskriver att de var beroende av den våldsutövande partnern för bostad, men visste inte att de hade kunnat få stöd av socialtjänsten med ett tillfälligt boende.

I avsnitt 5.1 beskrivs att Anton funderade på att söka stöd hos socialtjänsten, men tvivlade på om de skulle kunna hjälpa honom och han var rädd för att känna sig dömd om han tog kontakt. I slutet av intervjun får Anton frågan om han kan utveckla sin bild av socialtjänstens stödinsatser. Han delar då direkt in sin bild i två delar: den bild han har och behöver ha i sitt yrke, och den personliga känslan och upplevelsen:

Anton: Min profession säger en sak, men min personliga åsikt säger en annan sak. Min personliga åsikt är att det är väldigt mycket in och ut med folk. Sen är det ett av de största stöd vi har i Sverige och vi ska vara väldigt glada för socialtjänsten som vi kan orosanmäla till och liknande [...] Jag personligen vill aldrig söka mig till socialtjänsten och har inte gjort det heller för att det går så mycket emot. Jag tror att om jag hade fått rätt hjälp från start så tror jag att socialtjänsten hade varit ett stöd att man fick reda på att man kunde söka dit för ekonomisk hjälp, men jag vet inte riktigt vad jag ska säga om dem faktiskt.

Anton har inte sökt stöd hos socialtjänsten men ger nycklar till att förstå varför: den personliga bilden av att det är ”mycket in och ut med folk”. Samtidigt visste han inte då att socialtjänsten kan ge ekonomiskt stöd, och han tror att socialtjänsten hade kunnat vara ett stöd om han fått rätt hjälp från början.

Erfarenheter av möten med socialsekreterare

Ellinor var en av de intervjupersoner som hade haft direkt kontakt med en socialsekreterare för att få stöd. Tidigare i rapporten (avsnitt 5.2) såg vi hur Ellinor upplevde att den socialsekreterare hon pratade med tolkade hennes tvekan som att hon inte ville ha något stöd. För Ellinor hade den första kontakten med socialtjänsten krävt ett mer peppande bemötande, och en beskrivning av vilket stöd som socialtjänsten skulle kunna ge henne:

Ellinor: Jag tror faktiskt att om jag hade fått ett annat bemötande där så hade de nog kunnat fiska fram något. Det tror jag. De sa också att du kan åka till... någon jourgrej så kan man få en sovplats över natten.

Anjelica: Om du hade fått önska ett bemötande från dem som du tror hade funkat bättre, hur hade det sett ut då?

Ellinor: Kanske att, vi förstår att du har en ohållbar situation hemma och att du behöver ta dig därifrån. Den här hjälpen finns och kanske peppa mig lite till att ta ett första steg. Hon sa upprepade gånger att om du inte vill ha någon hjälp så kan vi inte hjälpa dig. Jag sa inte att jag inte ville ha hjälp, jag sa ingenting för jag vet inte.

Ellinor uttrycker att erbjudandet om övernattning hos en jour inte var det hon behövde just då. Hon behövde snarare en positiv och aktiv uppmuntran, och en förståelse för hur hennes situation skulle kunna se ut. Citatet illustrerar också det tvivel och den osäkerhet som Ellinor kände när socialtjänsten ringde: ”jag sa inte att jag inte ville ha hjälp, jag sa ingenting för jag vet inte”. Detta visar också hur viktig den första kontakten med socialtjänsten kan vara. I Ellinors fall blev detta den första och sista kontakten.

Lena är den av intervjupersonerna som haft mest kontakt med socialtjänsten. Lena är också den enda intervjuperson som berättar att den har barn, och kontakten med socialtjänsten har handlat mycket om barnet. Både Lena och personal inom psykiatri har lämnat in orosanmälningar till socialtjänsten om barnets situation. Lenas upplevelse är att socialtjänsten och vården har ”otroligt små” kunskaper om våld. I mötet med socialtjänsten berättade Lena om sin oro för hur barnet har det när det träffar sin pappa. Efter att ha träffat både Lena och barnets pappa var för sig kallar socialtjänsten till ett gemensamt möte:

Lena: Då hade jag berättat om allt våld och eftervård han hade utsatt mig för, men det var som att hon hade glömt bort det för då skulle jag sitta i samma rum som honom och det räckte med en blick från honom för att jag skulle bli rädd och hålla käften.

I samarbetet kring barnet beskriver Lena att socialtjänsten inte tar hänsyn till att utöver diskussionen om barnets situation har Lena även utsatts för våld av barnets pappa. Den beskriver en situation där socialtjänsten arrangerar ett gemensamt möte där den inte vågar prata eftersom ”det räckte med en blick” från ex-partnern för att den skulle bli rädd och tystna.

Erfarenheter av Mikamottagningen och Kriscentrum för kvinnor

De mest positiva erfarenheterna av Göteborgs Stads stödinstanser hittar vi hos Ellinor och Lena som båda fått stöd av Mikamottagningen. I avsnitt 5.6 såg vi att de båda upplevde mottagningen som ett stort stöd i arbetet med att bearbeta sina erfarenheter. Personalen uppfattades som kunnig och förstående kring hur erfarenheter av våld och sexuella övergrepp kan se ut. Poängen från analysen kan upprepas här: det som är önskvärt och positivt i ett bemötande är blandningen av att vara kunnig, omtänksam och att inte vara dömande.

Lena hade även mycket positiva erfarenheter av den kommunala verksamheten Kriscentrum för kvinnor, där den både träffat en terapeut och deltagit i samtalsgrupper (som även togs upp i avsnitt 5.3).

Lena: Först hade jag en underbar terapeut [...]. Hon var grym, hon var både intresserad och kunnig. Den kombinationen är bra och hjälpte mig att sätta ord på väldigt mycket av vad som både hände i mitt liv och hade hänt.

Efter att ta träffat terapeuten fick Lena erbjudande om att gå en gruppbehandling. Lena upplevde gruppbehandlingen som en bra form för att komma ihåg vad den varit med om genom samtalet med andra som varit utsatta för liknande saker. Den uppskattade också möjligheten att få fördjupad kunskap om våld i nära relationer utifrån de teman som gruppbehandlingen tog upp.

Erfarenheter av skolan

Två av intervjupersonerna, Noa och Anton, beskriver att våldet från partnern startade när de gick i gymnasiet. På uppmaning av sin partner hoppade Noa av gymnasiet efter bara några månader och flyttade in hos partnern. Det innebar att Noa inte längre hade tillgång till det nätverk och de stödresurser som kan finnas i skolan, i form av lärare, skolkurator eller klasskamrater.

Noa får frågan om hen tror att någon i samhället hade kunnat fånga upp och stödja hen i den situationen. Noas svar handlar om att hen snarare hade velat vara bättre förberedd på att situationen skulle kunna uppstå. Där ser hen att skolan har en roll:

Noa: Det kanske låter dumt, men jag tror att det kanske börjar lite när man går i skolan [...] Det är egentligen bara hur man sätter på en kondom och inte mer om det riktiga som kan hända i relationer [...] att det finns ställen som man kan gå till, för det är så få som förstår att man kan söka hjälp, som inte är någon man känner utan någon som faktiskt jobbar med att hjälpa någon just som dig, just i din situation.

Anjelica: Så lärare hade kunnat ta upp det mer generellt, men också kuratorn nämnde du tidigare...

Noa: Precis, så att man förstår det tidigt. Att om något känns dåligt eller något sånt här händer finns det ställen du kan gå till. Om du känner dig ensam och inte har nära vänner eller föräldrar som du känner kommer att förstå, så finns det någon som jobbar med att förstå.

I citatet kan vi se ett behov av att prata om relationer ur ett bredare perspektiv än att lära sig att trä på en kondom¹². Noa hade velat prata om ”det riktiga som kan hända i relationer”, i betydelsen att man även kan komma att utsättas för våld i en relation. Noa hade också velat veta att det överhuvudtaget existerar professionella stödresurser för personer som utsatts för våld i nära relationer, att det finns ”någon som jobbar med att förstå”. Som vi sett i tidigare avsnitt är det många intervjupersoner som behövt börja orientera sig i samhällets stödresurser när de redan befinner sig i en farlig och skadlig situation, och upplever att det kan vara svårt att överblicka vilket stöd man kan få och av vem.

Även Anton hoppade av gymnasiet ”så snart han hade möjlighet till det”, men till skillnad från Noa hann Anton försöka söka stöd av skolan innan dess. Som vi såg i

¹² Ur det generella perspektivet sexuell hälsa skulle man dessutom kunna invända att fokus på kondomer inte nödvändigtvis fyller hela syftet att förebygga sexuellt överförbara sjukdomar bland hbtq-personer, även om detta inte är fokus för studien eller citatet.

avsnitt 5.2 var en lärare och en skolkurator de första Anton pratade med om våldet, men han upplevde att ingen av dem tog hans erfarenheter på allvar. Han tror att mycket hade sett annorlunda ut om skolan hade lyssnat och agerat:

Anton: Jag vill inte skylla ifrån mig något på någon, men hade folk sett det här seriöst från start, första gången jag behövde hjälp, så hade jag aldrig behövt leva sen i år med en person som psykiskt och fysiskt misshandlade mig. Hade de bara sagt att det är okej, kom här och prata med oss och tagit in mig på ett samtal och verkligen pratat med mig och då jag var minderårig kontaktat mina föräldrar och verkligen tagit tag i det här... allt hade sett så mycket annorlunda ut. Jag tror att mitt liv hade sett helt annorlunda ut för att den här killen förstörde så mycket av mig.

Anton tror att ett snabbt agerande från skolan genom stödsamtal och kontakt med föräldrarna hade gett honom möjlighet att lämna relationen, och därmed hade han inte behövt leva med de erfarenheter, minnen och konsekvenser av våldet som han lever med idag.

6. Diskussion

6.1 Diskussion om resultaten

Det övergripande syftet med den här studien är att bidra till en fördjupad kunskap om hbtq-personers upplevelser av att ha sökt eller velat söka stöd vid utsatthet för våld i en nära relation. Kopplat till detta fanns ett intresse att öka förståelsen för varför hbtq-personer i många fall inte väljer att söka stöd hos socialtjänsten. Studien tog sig an detta genom att förstå stödsökandeprocesser i en bredare mening, nämligen i livskontexten hos den som behöver stöd.

Sex av åtta intervjupersoner hade sökt professionellt stöd och två av dessa hade sökt stöd hos socialtjänsten. Erfarenheterna är varierade och syftet med studien är inte att bedöma vilken typ av stöd som fungerat bäst för våldsutsatta hbtq-personer. I erfarenheterna fanns positiva och negativa erfarenheter av psykologer och terapeuter, positiva och negativa erfarenheter av vården och även positiva och negativa erfarenheter av att söka stöd i sitt eget nätverk och familj. De verksamheter som har nämnts enbart i positiva ordalag är Mikamottagningen, Kriscentrum för kvinnor och kvinnojouren. Samtidigt är dessa verksamheter inte aktuella att söka stöd hos för alla intervjupersoner som ingår i studien.

Sammanfattning av resultaten

Analysen resulterade i fem huvudteman som belyser de levda erfarenheterna av att som hbtq-person söka stöd (eller vilja söka stöd) efter att ha utsatts för våld i en nära relation. Resultaten visar att intervjupersonerna upplevde en **osäkerhet och tvivel kring att söka stöd**. Osäkerheten handlade om vilket stöd som fanns tillgängligt, rädsla för ett dåligt bemötande och en osäkerhet kring våldets karaktär. Temat visar att långt innan en person tar kontakt med en stödinstitans finns många psykologiska hinder. Till viss del kan dessa hinder vara generella för personer som utsatts för våld i nära relationer och i vissa delar kan de vara specifika för hbtq-personer.

Ett andra tema handlade om **signaler till omgivningen**. Här upplevde flera intervjupersoner en distansering och isolering från det nätverk de haft innan de gick in i relationen med sin partner, så som familj och vänner. En del i stödsökandet i denna del av processen handlar om att skicka signaler till omgivningen. Ofta med en förhoppning att de ska agera, ibland med en förhoppning om att de inte ska se hur illa situationen är. Flera intervjupersoner har haft svårt att få omgivningen att förstå att situationen var skadlig och i många fall även farlig, oavsett om de kommunicerat sina upplevelser subtielt eller mer konkret.

Intervjupersonerna beskrev processen av **att navigera mellan tillhörighet och stöd**, i sina försök att få hjälp. Ett par intervjupersoner beskriver behovet av att vara solidarisk med andra hbtq-personer, vilket kan innebära att man vill skydda partnern genom att inte berätta för omgivningen om det våld man utsätts för. Behovet av tillhörighet kan också handla om att skydda sig själv och den bekräftelse det kan innebära att vara tillsammans med en person som accepterar ens sexuella identitet. Behovet av tillhörighet blir på så sätt ett hinder för att söka stöd. Behovet av att i

varje läge vara solidarisk och skydda sin partner innebär också att det blir svårt att ventilerat problem i relationen med gemensamma vänner.

De flesta av intervjupersonerna upplever att den samhälleliga bilden av våld i nära relationer är att en kvinna utsätts för våld av en man, och att stora delar av samhällets stöd till våldsutsatta är utformat för kvinnor. Hbtq-personer som är kvinnor eller kan uppfattas som kvinnor kan därför överväga kontakt med exempelvis en kvinnojour – ibland genom att inte berätta att de har en annan könsidentitet, och därmed passera som kvinnor. En annan strategi är att ljuga om sin partners kön för att slippa ifrågasättande i kontakt med personer som kan tänkas ge stöd. Detta blir ett strategiskt val för att slippa outa sig i stödkontakter och slippa riskera ett negativt bemötande. Här innebär samhällets heteronormativitet och cismativitet att det inte är nödvändigt att ljuga om sin könsidentitet eller sexuella identitet – det förutsätts att alla är heterosexuella och cispersoner om inget annat uttryckligen sägs.

Bilden av att våld i nära relationer handlar om kvinnor som utsätts för våld av män skulle också kunna leda till att hbtq-personer som lever i samkönade relationer inte ser våld i nära relationer som något som rör dem själva och det community de lever i. Det skulle i sin tur kunna innebära en underförstådd förväntan om att som kvinna i relationer med kvinnor eller man i relationer med män vara fredad från den typen av våld.

Ytterligare en del i att söka och få stöd rörde sig om en växelverkan mellan ett **behov av självständighet och ett behov av att någon annan agerar**. Flera intervjupersoner tar initiativ till att försöka lösa sin situation och tar kontakt med både formella och informella stödinstitutioner. Men att utsättas för våld och samtidigt upprepat söka stöd är tungt och flera intervjupersoner önskar ett mer ingripande stöd. Att socialtjänsten, vården eller familjemedlemmen frågar lite mer. Att kuratorn kontakter ens föräldrar. Att vården ringer upp i stället för att lämna ett telefonnummer. Att polisen tar med en därifrån. Att någon annan hjälper till i snåriga kontakter med myndigheter. Vi får också en bild av hur svårt det är att navigera i vilket stöd som faktiskt finns tillgängligt. Ett par intervjupersoner beskriver den märkliga känslan av att plötsligt vara isolerad från familj och vänner, och hur det upplevs som närmast obegripligt att ha hamnat där. Hur man ska agera i den situationen är inget som alla människor vet utan något man behöver ta reda på där och då. Vad kan olika instanser hjälpa till med och hur hittar man den informationen? Var finns en beskrivning av just min situation?

Ett tema som blir tydligt i intervjupersonernas berättelser är beskrivningar av **det personliga och förstående stödet**. Dessa berättelser sticker ut genom ett känslösamt språk, detaljerade minnen av vad stödpersonen sagt till dem, och en kvardröjande känsla av att ha fått precis vad man behövde. Det personliga stödet kan vara en vän, en familjemedlem eller en ideell, kommunal eller regional verksamhet. Det handlar om personer som stannat upp, lyssnat och oftast hållit kvar kontakten under en längre tid. När det kommer till professionella stödinstitutioner som intervjupersonerna lyfter fram har de i vissa fall varit mer personliga än vad man

kanske kan förvänta sig, exempelvis berättelsen om en sjuksköterska som hoppar upp och ner av glädje och kramar en intervjuperson när han till slut lämnar sin partner.

Alla intervjupersoner beskrev ett **fortsatt behov av stöd**. Ingen av dem uppgav att de fortfarande utsattes för våld och för de flesta upphörde våldet för två till fem år sedan. Intervjupersonerna beskriver kvardröjande konsekvenser av våldet som de behöver stöd att bearbeta, som en dålig självbild, svårigheter med relationer, starka känsloreaktioner, osäkerhet, självskadebeteende och värdelöshetskänslor. För de flesta handlar det fortsatta behovet av stöd om exempelvis stödsamtal och behov av att bearbeta det som hänt.

Erfarenheterna av socialtjänsten varierade bland intervjupersonerna. För några intervjupersoner var socialtjänsten inte en del av deras begreppsvärld. Man kände inte till vad socialtjänsten skulle kunna hjälpa till med och visste inte heller hur socialtjänstens rutiner ser ut kring exempelvis tystnadsplikt. De två personer som hade erfarenheter av kontakt med socialkontoret beskriver negativa erfarenheter. Detta handlade huvudsakligen om socialtjänstens upplevda (o)förmåga att fånga upp deras behov av stöd efter att de hade utsatts för våld i en nära relation, och förmågan att anpassa sitt bemötande utifrån deras livssituation och erfarenheter. Samma två personer har dock positiva erfarenheter av andra delar av socialtjänstens verksamhet, som Mikamottagningen, men de uppfattar inte detta som en del av socialtjänsten.

Jämförelse med tidigare forskning

I huvudsak stämmer resultaten med tidigare undersökningar, exempelvis att det finns låg tillit till socialtjänsten bland hbtq-personer (Holmberg och Stjernqvist, 2006). De analytiska temana från den här rapporten ger även en fördjupad förklaring till den låga tilliten. Att söka stöd hos socialtjänsten är inte en självklarhet för personer som utsatts för våld i en nära relation, oavsett könsidentitet eller sexuell identitet. Men för hbtq-personer kan det finnas särskilda hinder som rädsla för och faktiska erfarenheter av dåligt bemötande utifrån sin könsidentitet eller sexualitet.

En fördel med studiens analysmetod är att den sätter fokus på individens försök att få hjälp och stöd, hur det kändes och upplevdes. Berättelser från personer som annars kanske inte hade kommit till tals lyfts fram. En eventuell nackdel med metoden är att det skapar en individualiserande blick. Exempelvis finns det risk att man betraktar rädsla för ett negativt bemötande som den enskildes problem, eller att man letar åtgärder för detta på en individuell nivå. Ett kompletterande sätt att tänka är att individuella erfarenheter och upplevelser uppstår i relation till strukturella förhållanden, exempelvis att våld i nära relationer generellt inte får tillräcklig plats i samhällsdebatten eller kommunala budgetar. Vidare kan det även tänkas finnas en otydlighet i socialtjänstens kommunikation och information när det gäller målgruppen hbtq-personer som har varit utsatta för våld i nära relationer. Även om den låga tilliten finns på en individuell nivå, kan orsaken – och därmed lösningen – ligga på en annan nivå.

Resultaten stämmer även överens med den slutsats som Holmberg och Stjernqvist (2007) drar om att hbtq-personer inte nödvändigtvis hellre skulle vända sig till hbtq-specifika verksamheter. De flesta intervjupersoner uttryckte ett tydligt behov av kunnigt och förstående bemötande av dem som hbtq-personer, men inte nödvändigtvis hos en verksamhet som är särskilt riktad till hbtq-personer. När det gäller att söka stöd för exempelvis trauma eller psykologiska konsekvenser av våldet tänkte de flesta intervjupersonerna på primärvården. Detta illustrerar att stöd till våldsutsatta inte enkelt kan delas upp mellan kommun och region utifrån ett personcentrerat (eller fenomenologiskt) tankesätt. Snarare krävs ett samarbete mellan olika nivåer för att skapa bättre tillgång till de resurser som finns för individen i behovet av hjälp, stöd eller vård. Vidare innebär detta att socialtjänsten skulle kunna ha en roll i att erbjuda traumastöd för våldsutsatta, men för detta skulle det krävas ett riktat kommunikations- och marknadsföringsarbete för att konkurrera med befintliga uppfattningar om att det är primärvården som ger stöd för trauma eller psykologiska konsekvenser av våld.

Socialtjänstens ordinarie stöd till våldsutsatta

Hos Göteborgs Stad, som uppdragsgivare till denna studie, fanns en fråga om hur det ordinarie arbetet som direkt drivs av Göteborgs Stad skulle kunna förbättras när det gäller stöd och hjälp till hbtq-personer som har utsatts för våld i en nära relation. När man jämför resultaten i studien med den idealtypiska modell som beskrivs i avsnitt 3.3 uppstår några dilemman.

Hos intervjupersonerna finns en osäkerhet kring vilket stöd som socialtjänsten kan ge, osäkerhet kring tystnadsplikten och även en osäkerhet kring om det man utsatts för är våld. Detta kräver en stor lyhördhet och kunnskap hos den person som tar emot den person som söker stöd. Den som först tar emot samtalet är idag sannolikt en anställd på stadens kontaktcenter som vill veta vilken typ av stöd och hjälp personen vill ha för att kunna slussa vidare. För att kunna svara på frågan krävs att den våldsutsatta personen vet ganska tydligt vad hen vill ha hjälp med och vågar uttrycka det. Här är bemötande och lyhördhet hos den som tar emot samtalet centralt och det kan vara helt avgörande för om den stödsökande vågar beskriva sitt hjälpbehov på ett adekvat sätt.

Ett annat dilemma när vi jämför med den idealtypiska modellen handlar om vem som ska ta kontakt. I det idealtypiska scenariot för kontakt med socialtjänsten läggs mycket vikt på att den våldsutsatta personen själv ska driva processen. Resultatet av studien visar att personen i många fall har ett behov av att omgivningen plockar upp hens signaler och stöttar. Återigen krävs en stor lyhördhet, och en skicklighet i att respektera den personliga integriteten hos individen, för att hitta rätt balans mellan behovet av stöd och självständighet och tilltro till den egna förmågan.

Utifrån perspektivet att omgivningen har en stor och viktig roll att spela i stödsökandeprocesser är det viktigt att det är tydligt att även omgivningen och anhöriga kan kontakta socialtjänsten för råd och stöd om hur de kan agera för att stötta den som utsätts för våld. Att stärka omgivningen, som familjemedlemmar,

vänner, kollegor och andra runtomkring personen är ett sätt att stödja den våldsutsattas stödsökandeprocesser och tillgängliggöra socialtjänstens insatser.

En annan slutsats utifrån resultaten handlar om slumpmässigheten i vem man träffar. Som hbtq-person som utsätts för våld kan man hamna hos olika handläggare och på olika enheter, och handläggaren har inte alltid kunskap om våld i nära relationer och/eller kunskap om hbtq-personers livsvillkor. Även om bara två intervjupersoner hade erfarenheter av att försöka få hjälp och stöd av socialtjänsten, stödjer deras berättelser bilden av att kunskapen inte finns hos alla socialsekreterare. I mötet med våldsutsatta hbtq-personer kan det krävas särskild förståelse för lojaliteten till sin partner och till communityt. Det är också viktigt med ett bemötande där det är tryggt att komma ut och berätta om sina erfarenheter.

Intervjupersonernas berättelser visar tydligt vad ett positivt bemötande kan innebära i form av det personliga och förstående stödet. Detta var ett stöd som några av intervjupersonerna hade upplevt såväl hos verksamheter som drivs av Göteborgs Stad som hos andra aktörer och personer. De egenskaper som intervjupersonerna beskriver som positiva eller önskvärda i kontakten med professionella kan ses som ganska enkla. Ett omsorgsfullt, respektfullt och icke-dömande bemötande bör vara någorlunda grundläggande för någon som är utbildad i socialt arbete. Önskemålen som intervjupersonerna har gällande en stödinstans handlar exempelvis om att inte behöva felkönas i samtalet, att stödpersonen ska förstå att personen den har framför sig kan vara hbtq-person, att förstå att män kan utsätta andra män för våld i nära relationer och i allmänhet förstå att våld förekommer även inom queer-communityt.

Förväntningarna på vad man ser som ett bra bemötande är med andra ord ganska låga: att få sin existens och sina erfarenheter erkända. De låga förväntningarna kan sättas i kontexten av rädslan för ett dåligt bemötande, där ett bemötande som inte är dåligt blir ett bra bemötande. Det visar också att det inte borde vara svårt att skapa generella förutsättningar för en lägsta nivå för bra bemötande utifrån dessa kriterier.

Teoriutveckling om hjälpsökandeprocesser bland hbtq-personer

Ett bredare syfte med studien var att öka förståelsen och kunskapen kring hbtq-personers erfarenheter av stöd vid våld i nära relationer. Ett vanligt sätt att öka förståelsen är att testa och utveckla befintliga teorier. Teorin bör i sin tur ligga till grund för ett professionellt agerande. Med andra ord bör en bra teoretisk modell, med stöd i empirisk forskning, ligga till grund för kunskapsutveckling för praktiken.

I den aktuella studien har vi utgått ifrån den modell för hjälpsökandeprocesser som Liang et al. (2005) tagit fram (se avsnitt 3.4), och den tillämpning av modellen som görs av Donovan och Barnes (2019) (se avsnitt 3.5) för att analysera beslut och hinder vid hjälpsökande hos hbtq-personer som utsatts för våld i en nära relation. Nedan beskrivs i vilken grad resultaten i vår studie bekräftar modellen och dess efterföljande tillämpning, och utifrån vilka punkter resultaten skiljer sig åt.

En viktig poäng som den här studien ger uttryck för är att det finns stora likheter i stödsökandeprocesser vid våld i nära relationer oavsett sexualitet eller könsidentitet. Erfarenheten av våld och kontroll av sin partner och rädsla och tveksamhet inför att söka stöd hos närstående eller professionella förekommer även hos heterosexuella kvinnor som utsätts för våld av män. Med andra ord är många erfarenheter gemensamma bland personer som utsatts för våld i nära relationer.

Utifrån den teoretiska modell vi har använt kan hjälpsökande delas in i tre steg, där det första steget handlar om att identifiera och definiera att det finns ett problem.

Identifiera och definiera att det finns ett problem

Stödsökande tvivlar i allmänhet på sig själva och sina upplevelser, och den upplevelsen kan utmanas ytterligare om personen blir ifrågasatt eller inte bekräftas av sina närstående när hen berättar (Liang et al., 2005). Resultatet av vår studie visar att detta stämmer även för hbtq-personer som utsätts för våld i en nära relation, och att oförståelsen och ifrågasättandet ibland kan hänga ihop med att personen exempelvis lever i en samkönad relation.

Det kan finnas faktorer i personens livssituation som kan påverka möjligheten att definiera det våld hen utsätts för som våld, exempelvis praktiska eller ekonomiska omständigheter som gör att det upplevs som omöjligt att lämna partnern (Liang et al., 2005). Detta mönster är inte lika tydligt i vår studie, där personerna ofta kunnat se att det de utsätts för är fel och farligt, även i de fall de varit beroende av sin partner för bostad, saknat inkomst och isolerats från omgivningen. Detta visar sig exempelvis genom upprepade försök att få stöd.

Den samhälleliga bilden av våld i nära relationer kan göra det svårt att både berätta om och ta in andra berättelser (Donovan och Barnes, 2019). Vår studie bekräftar denna bild, där ett par intervjupersoner spontant beskriver att de inte kunde relatera till den samhälleliga bilden av hur våld i nära relationer ser ut och därför hade svårt att sätta det i relation till sina egna upplevelser. Intervjupersonerna i vår studie beskriver också hur de har haft svårt att få omgivningen att förstå att de utsätts för våld och att de behöver stöd. Bilden av att våld i nära relationer är något som bara drabbar kvinnor som lever i relationer med män skulle också kunna tänkas leda till en förväntan om att vara fredad från den typen av våld, vilket gör att det blir svårare att förstå sina upplevelser.

Hbtq-personer som utsätts för våld kan uppleva skam över att vara hbtq-person och en osäkerhet kring förväntningarna att kunna hitta en ny partner, vilket i sin tur kan resultera i låga förväntningar på relationer och tolerans av våld (Donovan och Barnes, 2019). Skam över att vara hbtq-person var inget som våra intervjupersoner generellt beskrev i sina berättelser. Kanske kan en sådan skam tänkas vara mindre i en svensk kontext, eller hänga samman med att intervjupersonerna var relativt unga. Dock handlade ett av de analytiska temana om lojalitet som hinder för att erkänna våldet. En av intervjupersonerna beskriver att partnern var den första som bekräftat henne i hennes sexuella identitet och uttryckte att hon därför först accepterade våldet.

Personer som är i sin första relation som hbtq-person kan vara mer sårbara för manipulation och utnyttjande, vilket kan göra att de har svårare att se att de utsätts för våld (Donovan och Barnes, 2019). I vår studie är det flera intervjupersoner som utsatts för våld i ung ålder, utan tidigare erfarenhet av relationer. Ett av temana i vårt resultat var en osäkerhet kring våldets karaktär, som troligen även hängde ihop med att man inte stött på våld i nära relationer tidigare. Studiens yngsta deltagare beskriver hur avsaknaden av tidigare erfarenheter av relationer gjorde att partnern kunde beskriva hur relationer *ska* vara och fungera. Det finns också stöd för att sårbarheten kan handla om att vara i sin första relation som hbtq-person, oavsett ålder, som beskrevs i stycket ovan.

Avgöra om man ska söka stöd

Andra steget i modellen är att avgöra om man ska söka stöd. I allmänhet börjar ett stödsökande med individuella strategier för att hantera våldet, går vidare till informellt stödsökande och ett mer formellt stödsökande först när våldet eskalerar (Liang et al, 2005). Intervjupersonerna i vår studie beskriver visserligen att de oftast börjat med individuella försök att själva stoppa våldet, men kan sedan i vissa fall hoppa över det informella stödsökandet hos familj och vänner för att gå direkt till en stöddlinje, en kvinnojour, vården, lärare eller annan personal. Detta kan handla om att man inte vill erkänna i communityt att man utsätts för våld och/eller känner skam inför vänner eller familj. Flera personer har väntat tills våldet eskalerat innan de sökt någon form av stöd (informellt eller formellt), medan andra har sökt stöd tidigt, dock utan att få det stöd de behövde.

I processen att avgöra om man ska söka stöd kan egna eller andras erfarenheter av dåligt bemötande bli ett hinder för att söka stöd (Liang et al, 2005). Detta är ett tydligt tema även i vår studie, där flera personer antingen har egna erfarenheter av dåligt bemötande i egenskap av hbtq-personer eller har hört talas om andras dåliga erfarenheter.

Den samhälleliga bilden av våld i nära relationer kan även påverka hur hbtq-personer avgör om de ska söka stöd (Donovan och Barnes, 2019). Ett av temana i vår analys handlade om osäkerhet och tvivel kring att söka stöd. Intervjupersonerna upplevde rädsla för att som hbtq-person bli misstrodd eller missförstådd, och att våldet inte skulles tas på allvar på samma sätt som om en man utövade våld mot en kvinna. Vissa av de personer vi intervjuat beskrev att de inte såg kvinnojouren som en möjlig instans att ringa till även om de var kvinnor, vilket innebär att en av de mest kända och kanske även mest tillgängliga stödinstitenserna faller bort. Inte bara för män och transpersoner utan även för vissa kvinnor.

Oron över om stödinstitens kommer att tro på en är särskilt framträdande i relationer där man exempelvis lever polyamoröst eller utövar BDSM (Donovan och Barnes, 2019). Det sistnämnda framkommer hos en person i vår studie, som önskar sig samtalsstöd hos en person som både själv är queer och förstår dynamiken i BDSM.

Ett möjligt hinder för en våldsutsatt hbtq-person att söka stöd är om den våldsutövande partnern hotar med att outa sin partner inför familj, vänner, arbetsgivare eller andra. Partnern kan också sprida (eller hota att sprida) negativa rykten om den våldsutsatta personen i hbtq-communityt (Donovan och Barnes, 2019). De personer vi intervjuat verkar i de flesta fall ha varit öppna inför vänner och familj, vilket innebär att hot om outning inte skulle ha hindrat dem från att söka stöd. Det framgår inte heller att partnern hotat intervjupersonerna med att sprida negativa rykten på ett sätt som hindrat dem från att söka stöd. Däremot har partnern ibland haft andra strategier för att "äga" berättelsen om dem som par utåt, vilket kan göra det svårt att presentera en annan bild.

Avgöra varifrån man ska söka stöd

Valet av stödinstitans behöver matcha den våldsutsatta personens behov och situation, där personens tolkning av sin egen situation kan innebära att hen exempelvis ser problemet som ett personligt problem där hen behöver känslomässigt stöd från en nära vän, ett problem där hen behöver stöd från en terapeut eller ett brott där hen behöver stöd från rättsväsendet (Liang et al, 2005). I vår studie ser intervjupersonerna situationen ibland som ett problem där man behöver stöd från vänner, men oftast som ett problem där man behöver stöd från en terapeut. En person ser situationen som ett brott och anmäler det till polisen, medan en annan person visserligen möter den polis som kallats till platsen av grannar men hade önskat ett mer känslomässigt och praktiskt stöd från dem.

Valet av vem man söker stöd hos hänger ihop med en analys av fördelar och nackdelar med att söka stöd, som exempelvis förlusten av privatliv om man söker stöd och risken att dö om man inte gör det (Liang et al, 2005). En tolkning av detta är av den rationella stödsökande personen, som balanserar risker och vinster med att driva sin egen process. Vår studie ger en bild av våldsutsatta personer som är osäkra på vilket stöd som finns, som kan tvivla på vad de har utsatts för och ibland känner sig så uppgivna att de önskar att någon annan ingriper. Även om några intervjupersoner var mer drivande i sin stödsökande process eller mer självständiga i sina beslut var det inte alla som hade den kraften. Vår studie visar dock att flera intervjupersoner förhåller sig till en rädsla för att omgivningen ska få veta hur illa situationen är och viljan att behålla sin integritet.

Jämfört med heterosexuella och cispersoner är det mindre vanligt att hbtq-personer vänder sig till familjemedlemmar för känslomässigt och praktiskt stöd. Det är också mindre vanligt att söka stöd från exempelvis polisen eller instanser som specialiserar sig på våld i nära relationer. I stället söker man stöd från vänner och i andra hand från kuratorer eller terapeuter (Donovan och Barnes, 2019). I vår studie hade få intervjupersoner vänt sig till exempelvis socialtjänsten eller polisen, däremot hade ett par personer vänt sig till andra stödinstitanser som specialiserar sig på våld i nära relationer, som kvinnojour eller stöddlinjer. De som kunde passera som kvinnor hade ibland lättare att söka sig till ordinarie verksamheter, men alla som kunde passera

som kvinnor upplevde inte att dessa verksamheter var för dem. Flera personer hade också stöd från sin familj, även om stödet ibland var av en mer indirekt art.

Studiens eventuella begränsningar

En begränsning i studien är att det finns få äldre hbtq-personer med i urvalet. Detta kan vara en konsekvens av rekryteringsmetoden genom annonser i sociala medier. Det finns få studier som tittat på hur våld i nära relationer utvecklas hos äldre hbtq-personer. Tidigare forskning har visat att våld i nära relationer inte nödvändigtvis upphör med ålder (Wassén Eriksson, 2019). Om man utgår ifrån att äldre hbtq-personer är minst lika utsatta som andra behövs riktade studier som fångar upp äldre hbtq-personers erfarenheter av att söka och få stöd. Det kan tänkas att många av de stödsökandeprocesser som beskrivs i denna rapport gäller även för äldre personer. Det kan också vara så att det finns ytterligare hinder för en äldre hbtq-person i behov av stöd efter att ha utsatts för våld i en nära relation. I vår studie var det exempelvis ingen som beskrev en skam över att vara hbtq-person som ett hinder för att söka stöd, något som kanske skulle kunna tänkas vara mer framträdande för äldre hbtq-personer som växt upp under en tid då deras sexualitet eller identitet varit sjukdomsklassad eller olaglig i Sverige.

Urvalet bestod också främst av personer som inte befann sig i en akut fas i sitt stödsökande. Inga intervjupersoner uttryckte exempelvis att de vid tiden för intervjun hade behov av att söka ett skyddat boende. Även om de flesta intervjupersoner berättade om situationer där de förmodligen haft behov av akuta åtgärder hade ingen direkt erfarenhet av socialtjänstens stöd vid akuta behov. Om så vore fallet hade studien kunnat ställa frågor om exempelvis upplevelser av skyddat boende och hur det fungerat för dem som hbtq-personer. Att detta inte kommit upp i intervjuerna kan ha att göra med att intervjupersonerna inte tänkt tanken att söka sig till socialtjänsten med akuta behov, snarare än att frågan om skyddat boende för hbtq-personer inte är aktuell.

En annan eventuell begränsning handlar om IPA som metod. IPA är en fenomenologisk metod med fokus på individers livsvärldar. Kunskapen som tas fram grundar sig i vad den enskilda personen upplever. Även om forskarens tolkande roll får ta plats för att förstå hur intervjupersonerna har förstått situationen, behöver tolkningen stanna nära intervjupersonernas upplevelser och berättelser. Nackdelen med en sådan metod är att det kan ske en individualisering av processer som kan ha sitt ursprung i mer strukturella frågor. En kritik är att en fenomenologisk blick kan osynliggöra diskursiva maktprocesser som är bortom individens egen förståelse. En fenomenologisk ansats utesluter dock inte att en sådan analys skulle kunna göras, men det ligger utanför ramarna för denna studie. Fördelen med metoden är att den sätter intervjupersonernas livshistorier i centrum på ett sätt som sällan görs. Att få en inblick i hur det känns och upplevs att söka stöd, eller att vilja ha stöd och inte lyckas, är ett viktigt bidrag till kunskap om hbtq-personers stödsökandeprocesser efter att ha utsatts för våld i nära relationer.

En sista begränsning är studiens fokus vad gäller vilka typer av våld som inkluderades. Studien använde en ganska bred definition av våld i nära relationer för att fånga in andra typer av relationer än exempelvis traditionellt tvåsamma relationer. Definitionen var dock inte så bred att den fångade upp andra vanligt förekommande typer av våld mot hbtq-personer, som hatbrott och homo- och transfobiskt våld av okända förövare.

6.2 Avslutande reflektioner

Denna studie är tänkt som ett underlag som kan stödja Göteborgs Stad, och eventuellt även andra aktörer, i att stärka och förbättra stödet till hbtq-personer som utsatts för våld i en nära relation. Rapporten kan förhoppningsvis också vara ett stöd för närstående och för hbtq-personer som utsatts för våld och känner sig ensamma i sina upplevelser.

Stödsökande är en trevande process där man ofta upplever social isolering och ensamhet. Processen kan ibland stärkas och stödjas av närstående innan man söker formellt stöd. Det lyfter frågan om hur formella insatser bättre kan stödja närstående att stödja den våldsutsatta och erbjuda rådgivning till närstående och nätverk kring våld i nära relationer. Vilka signaler kan man vara uppmärksam på? Vad är viktigt att tänka på och förstå vid våld i nära relationer bland hbtq-personer? Hur ska man bäst reagera och agera som närstående för att stödja den våldsutsatta?

De personer vi intervjuat känner inte alltid igen sig i bilden av våld i nära relationer, är inte säkra på hur det samhälleliga stödet kring våld i nära relationer ser ut och om stödet är till för dem. För att nå hbtq-personer som utsatts för våld i en nära relation kan det därför vara bra med tydliga beskrivningar av vad man kan få hjälp med, situationer där man kan få hjälp, vem som kan få hjälp och hur det går till att få hjälp. Det kan även vara viktigt att beskriva under vilka förutsättningar den sökande kan vara anonym. Det finns olika uppfattningar om hur man bäst gör detta. En möjlig väg är att ha ett generellt tilltal där man vänder sig till "alla". Avsikten med detta brukar vara att ingen ska känna sig exkluderad, men en möjlig konsekvens kan vara att de som inte redan känner sig inkluderade inte heller kommer att känna sig inkluderade i ett tilltal som vänder sig till "alla". En annan möjlig väg är att benämna alla berörda grupper, men en möjlig risk är att man ändå missar någon grupp. Ett sätt att balansera detta skulle kunna vara tydliga beskrivningar av vad man kan få hjälp med, med exempel som talar till personer i olika typer av livssituationer. En slutsats från denna studie är att kommunikation om våld i nära relationer behöver inkludera de relationer och livssituationer som hbtq-personer befinner sig i.

För att möta hbtq-personer som utsatts för våld i nära relationer krävs kunskap om våld i nära relationer generellt. Det krävs också kunskap om hbtq-personers livsvillkor och ett bemötande där det är tryggt att berätta om exempelvis sin transefarenhet eller att man lever i en samkönad relation. Med tanke på hur det faktiska stödsökandet sett ut bland de personer vi intervjuat finns det många olika personer och verksamheter som skulle kunna fungera som ett viktigt stöd om de har rätt kunskap och lyhördhet.

Rapporten visar både på positiva och negativa erfarenheter av stöd. De positiva erfarenheterna kan fungera som goda exempel på vad ett personligt och förstående bemötande kan innebära i praktiken och hur det kan upplevas av den som söker stöd. Berättelserna visar hur både verksamheter och enskilda personers bemötande har gjort stor skillnad. Att sprida och analysera sådana exempel kan vara ett sätt att bibehålla och stärka det som redan fungerar bra, och att utveckla bemötandet i andra delar av organisationen.

Den allra första stödkontakten är viktig och i vissa fall avgörande. Så var fallet för Anton, som upplevde att skolpersonalen var oförstående och efter det bemötande han fick fortsatte vara kvar i en relation som han ville ha hjälp att ta sig ur. Så var också fallet för Ellinor, vars första kontakt med vad hon upplevde som ett oförstående socialkontor gjorde att hon aldrig mer tog kontakt, trots att hon hade önskat stöd. Utifrån perspektivet att varje kontakt är viktig är det viktigt att fundera på hur det ska fungera i praktiken att snabbt få ett bra bemötande.

Alla intervjupersoner uttryckte ett fortsatt behov av stöd på något sätt. För att föreslå konkreta insatser för olika typer av behov hade vi behövt göra en systematisk forskningsöversikt över många studier. På den individuella nivå som vi kan uttala oss om efter att ha fått ta del av ett antal berättelser från personer i Göteborg kan vi säga att ett viktigt första steg är att personer med behov av stöd kommer i kontakt med en professionell som kan vägleda i processen att få rätt hjälp. De fortsatta behov av stöd som upptäcktes i den här studien lyfter frågan om behov hos andra hbtq-personer som erfarit våld. Den här studien kan inte ge uttryck för vad som är mest önskvärt hos gruppen hbtq-personer i stort eller hos gruppen hbtq-personer som har erfarit våld. Det rapporten bidrar med är en fördjupad inblick i stödsökandeprocesserna. Vi hoppas att den kan bidra till diskussionen om hur insatser kan utformas för att i högre grad möta våldsutsatta hbtq-personers behov och förutsättningar.

De flesta personer vi intervjuat i den här studien har beskrivit samma motiv till att delta: De vill vara med för att deras erfarenheter ska kunna användas för att förbättra stödet till hbtq-personer som utsatts för våld i en nära relation. Vår förhoppning som rapportförfattare är densamma: att deras berättelser ska bidra till att göra skillnad.

Det finns många slutsatser att dra utifrån de berättelser vi har fått ta del av. Vi har lyft några av våra reflektioner. Den som läser rapporten kan förhoppningsvis utifrån sin kunskap och sina erfarenheter reflektera vidare över hur stödet till hbtq-personer som utsatts för våld i en nära relation kan utvecklas.

Referenser

- Calton, J. M., Cattaneo, L. B., & Gebhard, K. T. (2016). Barriers to Help Seeking for Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Queer Survivors of Intimate Partner Violence. *Trauma, violence & abuse*, 17(5), 585–600.
- Chan, C. D., & Farmer, L. B. (2017). Making the Case for Interpretative Phenomenological Analysis with LGBTGEQ+ Persons and Communities. *Journal of LGBT Issues in Counseling*, 11(4), 285–300.
- Dawood, R., & Done, J. (2020). An interpretative phenomenological analysis of service users' experiences in a psychosocial addiction intervention. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, <https://doi.org/10.1111/papt.12296>.
- Donovan, C., Barnes, R. (2019). Help-seeking among lesbian, gay, bisexual and/or transgender victims/survivors of domestic violence and abuse: The impacts of cisgendered heteronormativity and invisibility. *Journal of Sociology*, 56(4), 554–570.
- Folkhälsomyndigheten (2014). *Utvecklingen av hälsan och hälsans bestämningsfaktorer bland homo- och bisexuella personer. Resultat från nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor*. Stockholm: Folkhälsomyndigheten.
- Folkhälsomyndigheten (2015). *Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner – En rapport om hälsoläget bland transpersoner i Sverige*. Stockholm: Folkhälsomyndigheten.
- Holmberg, C. & Enander, V. (2004). *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser*. Ystad: Kabusa.
- Holmberg, C. & Stjernqvist, U. (2007). Samkönat partnervåld. Vad är det och vilket stöd behövs? *Tidskrift för genusvetenskap*, 4, 48–64.
- Liang, B., Goodman, L., Tummala-Narra, P., och Weintraub, S. (2005). A Theoretical Framework for Understanding Help-Seeking Processes Among Survivors of Intimate Partner Violence. *American Journal of Community Psychology*, 36 (1–2), 71–84.
- Nationellt centrum för kvinnofrid (2014). *Våld och hälsa – En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*, NCK-rapport 2014:1. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet.
- Nationellt centrum för kvinnofrid (2018). *Våld mot hbtq-personer – en forsknings- och kunskapsöversikt*, NCK-rapport 2018:1. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet.
- Nord, I., Bremer, S., och Alm, E. (2016). Redaktionsord: Cisnormativitet och feminism. *Tidskrift för genusvetenskap*, 37(4), 2–13.

Rosenberg, T. (2002). Varför heteronormativitet? *Lambda Nordica*; Stockholm Vol. 8 (3–4), 6–9.

Smith, J. A., Flowers, P., & Larkin, M. (2009). *Interpretative Phenomenological Analysis: Theory, Method and Research*. London: Sage.

Wassén Eriksson, E. (red.) (2019). *Våldet går inte i pension*. Stockholm: Brottsofferjouren.

WHO (2013). *Responding to intimate partner violence and sexual violence against women: WHO clinical and policy guidelines*. Geneva: WHO Press.

Bilagor

Bilaga 1 – Rekryteringsannons till intervjupersoner

Bilaga 2 – Informationsbrev till intervjupersoner

Bilaga 3 – Intervjuguide

Är du hbtq-person och har utsatts för våld i en nära relation?

Under hösten 2020 startar en forskningsstudie om stöd till hbtq-personer (homosexuella, bisexuella, transpersoner och queera) som utsatts för våld i en nära relation.

Vi söker dig som:

- Identifierar dig som hbtq-person
- Har utsatts för våld i en relation
- Är 16 år eller äldre
- Bor i Göteborg
- Kan tänka dig att delta i en intervju

Vad menar vi med våld i en nära relation?

En nära relation kan vara en partner, före detta partner, närstående eller familjemedlem. Det kan också vara någon du tyckt mycket om, litat på och/eller varit kär i utan att ni definierat er relation. Våld kan också se ut på olika sätt. Det kan vara fysiskt, psykiskt och/eller sexuellt. Du kan också ha känt dig kontrollerad eller utsatt på annat sätt.

Hur går intervjuerna till?

Vi kommer att göra intervjuer med personer som anmält intresse för att delta i studien. Intervjuerna äger rum under hösten 2020 och tar ungefär en timme. Vi kommer att ställa frågor om vilket stöd du har fått, vilket stöd du hade velat ha eller anledningar till att du inte sökt stöd. Dina svar kan användas för att förbättra stödet till våldsutsatta hbtq-personer i Göteborg. Du kan vara anonym.

Studien genomförs av FoU i Väst på uppdrag av Göteborgs stad.

Om du vill medverka i studien och/eller vill ha mer information, kontakta:

Russell Turner, Forskare, Fil Dr/PhD, FoU i Väst
Telefon: 0762 952688
Mailadress: russell.turner@goteborgsregionen.se

Anjelica Hammersjö, analytiker, FoU i Väst
Telefon: 0708 430611
Mailadress: anjelica.hammersjo@goteborgsregionen.se

Välkommen att höra av dig!

Till dig som identifierar dig som hbtq-person, är 16 år eller äldre, bor i Göteborg och har utsatts för våld av i en nära relation.

Information om projektet Hbtq-personers erfarenheter av att söka stöd för våld i nära relationer

Den här informationen handlar om ett forskningsprojekt om hbtq-personers erfarenheter av att söka eller inte söka stöd efter att ha utsatts för våld i en nära relation. Studien pågår under hösten 2020. I det här dokumentet får du information om projektet och om vad det innebär att delta.

Vad är det för projekt och varför vill ni att jag ska delta?

Många som har utsatts för våld i en nära relation behöver stöd på något sätt. Det kan till exempel handla om stöd att lämna situationen, stöd att hitta ett boende eller få skydd, stöd att ta hand om eventuella barn eller att ha någon att prata med om sin situation.

Göteborgs stad har flera verksamheter som är tänkta att ge stöd till personer som har utsatts för våld i nära relationer. Göteborgs stad vill veta mer om hur stödet fungerar för hbtq-personer och veta mer om eventuella anledningar till att inte söka stöd. De har därför gett uppdraget till FoU i Väst/Göteborgsregionen (GR) att göra en studie om detta.

Vi vill både prata med personer som har sökt stöd och personer som inte har sökt stöd. Både positiva och negativa erfarenheter är intressanta. Utifrån intervjuerna kommer vi att skriva en rapport som kommer att användas av Göteborgs stad för att förbättra stödet för hbtq-personer som utsatts för våld i nära relationer.

Du får den här informationen för att du själv har anmält intresse för att delta i studien.

Forskningshuvudman för projektet är FoU i Väst, Göteborgsregionens kommunalförbund. Med forskningshuvudman menas den organisation som är ansvarig för studien.

Hur går studien till?

Vi vill träffa dig för en intervju, antingen på plats i FoU i Västs lokaler, i din bostad eller annan plats du föreslår. Vi kan även ses digitalt via videosamtal. Intervjun kommer att ta cirka en timme.

Vi kommer att spela in intervjun för att kunna lyssna aktivt under samtalet. Det inspelade materialet kommer sedan att transkriberas (skrivas ned) för att analyseras.

Möjliga följder och risker med att delta i studien

Genom att delta i studien kommer du att prata om dina erfarenheter av att få (eller inte få) stöd efter att ha utsatts för våld i en nära relation. Det kan väcka känslor och minnen, både i intervjusituationen och efteråt.

Du lämnar bara den information som du vill och känner dig bekväm med att lämna ut. Vi kommer att vara lyhörda för saker som är känsliga för dig att tala om och inte pressa dig på något sätt. Du kan när som helst avbryta ditt deltagande i studien, både innan, under och efter intervjun.

Om du upplever att saker väckts under intervjun som du har behov att tala med någon om så kan du vända dig till Lio Gustafsson, kurator på RFSL. Du når Lio på mailadressen kurator@goteborg.rfsl.se. Du kan skriva i mailet om du vill bli uppringd. Berätta gärna att du hör av dig på grund av studien så att Lio vet det.

Vad händer med mina uppgifter?

Projektet kommer att samla in och registrera information om dig. Vi kommer att fråga om din sexuella identitet och/eller könsidentitet och dina erfarenheter av att söka eller att inte söka stöd. Du kan vara anonym i studien.

De uppgifter du lämnar kommer att förvaras skyddat i enlighet med Göteborgsregionens dokumenthanteringsregler för Göteborgsregionens kommunalförbund. Ansvarig för dessa personuppgifter är FoU i Väst/GR (Göteborgsregionens kommunalförbund). GR:s personuppgiftsombud heter Märit Malmberg Nord, och nås på telefon: 335 50 77, eller e-post: marit.malmberg.nord@grkom.se. Uppgifterna kommer att kodas innan datorbaserad behandling och analys sker, och förvaras på säker plats enligt arkivlagens regler i tio år.

Enligt EU:s dataskyddsförordning har du rätt att kostnadsfritt få ta del av de uppgifter om dig som hanteras i studien, och vid behov få eventuella fel rättade. Du kan också begära att uppgifter om dig raderas samt att behandlingen av dina personuppgifter begränsas. Om du vill ta del av uppgifterna kan du kontakta ansvarig forskare Russell Turner, russell.turner@goteborgsregionen.se. Dataskyddsombud nås på dso@goteborgsregionen.se eller på 031-335 5254. Om du är missnöjd med hur dina personuppgifter behandlas har du rätt att ge in klagomål till Datainspektionen, som är tillsynsmyndighet.

Utifrån intervjuerna kommer vi att skriva en rapport. Rapporten kommer att skrivas på ett sådant sätt att ingen kommer att kunna identifiera enskilda deltagare.

Hur får jag information om resultatet av studien?

Resultatet kommer att publiceras i en rapport. Om du vill kan vi meddela dig när resultatet publiceras och ordna så att du kan ta del av det. Du kan meddela detta i samband med intervjun eller genom att maila ansvarig forskare när som helst efter intervjun.

Ersättning

Du får ingen ekonomisk ersättning för ditt deltagande.

Deltagandet är frivilligt

Ditt deltagande är frivilligt och du kan när som helst välja att avbryta ditt deltagande. Om du väljer att inte delta eller vill avbryta ditt deltagande behöver du inte uppge varför, och det kommer inte heller att påverka dina framtida möjligheter till stöd.

Om du vill avbryta ditt deltagande kan du kontakta den ansvariga forskaren för studien (se kontaktuppgifter nedan).

Ansvariga för studien

Ansvarig forskare för studien:

Russell Turner, PhD

Mailadress: russell.turner@goteborgsregionen.se

Telefonnummer: 0762 952688

Projektmedarbetare:

Anjelica Hammersjö, analytiker

Mailadress: anjelica.hammersjo@goteborgsregionen.se

Telefonnummer: 0708 430611

Samtycke till att delta i studien

Jag har fått muntlig och skriftlig informationen om studien och har haft möjlighet att ställa frågor. Jag får behålla den skriftliga informationen.

- ☐ Jag samtycker till att delta i studien Hbtq-personers erfarenheter av att söka stöd för våld i nära relationer
- ☐ Jag samtycker till att uppgifter om mig behandlas på det sätt som beskrivs i forskningspersonsinformationen.

Plats och datum

Underskrift

GÖTEBORGS
REGIONEN

www.goteborgsregionen.se

Intervjuguide

Förslag på inledning:

Tack för att du valt att vara med i studien. Den handlar om erfarenheter av att söka stöd vid utsatthet för våld i nära relationer. Fokus är på dina erfarenheter av att vilja ha och söka stöd av samhället (till exempel socialtjänst): funderingar innan, hur det gick, dina upplevelser av det.

Intervjun kommer att ta ca en timme men det är viktigt att du känner bekväm och har tid, då det är din berättelse som ska stå i centrum.

En del av frågorna kan upplevas enkla eller uppenbara – det är för att förstå dina upplevelser.

En del av frågorna kan upplevas personliga. Det är viktigt att du endast berättar det som du känner sig bekväm med att berätta. Om du vill prata om specifika detaljer försök att inte nämna namn på andra personer eller annan identifierande information.

Du kan avbryta när som helst, utan någon särskild anledning. Säg bara till.

Jag kommer att spela in intervjun. Direkt efteråt kommer inspelningen lagras på en säker mapp som bara de behöriga projektmedarbetarna har tillgång till.

Har du några frågor innan vi börjar?

Intervjufrågor gemensamma för alla

1. Lite om dig

- Vi kan börja med att prata lite om dig: Vad var det som fick dig att vara med i studien? Vad fick dig att ta kontakt med oss?
- Vad är din egen könsidentitet och sexuella identitet? Vilket pronomen vill du att jag använder när jag beskriver dina erfarenheter i rapporten?

2. Processen innan – om vi kan prata om processen innan, om du kan spola tillbaka tankarna ...

- Kan du komma ihåg när du första gången tänkte att du behövde stöd? Exempel på tillfällen när du tänkte att du behövde stöd?
 - Kan du ge exempel på vad du tänkte att du behövde stöd med?
 - Hur gick tankarna?
 - Vilka känslor kom upp?
 - Vilka verksamheter kände du till som ger stöd till personer som utsatts för våld i nära relationer? Vände du dig till någon av dem, varför/varför inte?
 - Minns du vilka försök du gjorde för att få information om vart du kunde vända dig?
 - Prompts: kollade du upp på nätet? Hur upplevde du detta?
 - Pratade du med andra? Hur var detta?
- Vilka personer tänkte du att du kunde vända dig till? Vände du dig till någon av dem?

(Vid behov: stämmer av om personen har sökt stöd i Göteborg)

(Vid behov: stämmer av ungefär när i tid detta hänt?)

(Vid behov: Vad var/är förövarens könsidentitet och/eller sexuella identitet?)

3. Att söka/få stöd

Personer som har inte har fått professionellt stöd	Personer som fick kontakt ang. stöd hos en (professionell) verksamhet
Kan du berätta mer om varför du inte sökte stöd hos någon verksamhet? (egna erfarenheter, andras erfarenheter)	Minns du var du sökte stöd? Var det en kommunal verksamhet, dvs som drivs av Göteborgs Stad? Vilken enhet?
	Kan du berätta om när du sökte stöd? Minns du ungefär hur länge sen det var? Hur gick det till?
Hur upplevde du detta? Tankar och känslor?	Hur upplevde du detta? Tankar och känslor?
	Kan du berätta om bemötandet som du fick? Hur var personen som du först pratade med/träffade?
	Blev det någon förändring i bemötandet/dina intryck av personen?
	(Om träffat flera personer): upplevde du skillnader i bemötande från olika personer? Kan du berätta mer om dessa skillnader – vad var bra, vad var mindre bra?
Vad hände sen? Hur gick det? (Möjligt förtydligande: fick det några konsekvenser? Erfarenheter av stöd av vänner?)	Vad hände sen? Hur gick det?
	Vilken slags insats/kontakt blev det?
	Hur många kontakter hade du ungefär? /Hur länge pågick detta?
	Vad innebar detta stöd/dessa insatser för dig? Hur ser din tillit ut i efterhand? Skulle du rekommendera någon vän i samma situation att söka stöd hos samma verksamhet?

4. Synpunkter och förslag på förbättring

- Vi kanske har kommit in lite på hur saker och ting skulle kunna förbättras, men ...
 - När du tittar tillbaka, vad mer för stöd eller hjälp skulle du behövt?
 - Vad borde ha varit annorlunda i det stöd/hjälp som var tillgänglig eller som du fick?
 - Finns det något stöd som du hade behövt som inte finns idag?

5. Avrundning

- Innan vi avrundar, är det någonting som du vill säga som jag inte tagit upp?
- Någonting som du förväntade att jag skulle fråga om men inte?

Förslag på avslutning:

- Tack igen för ditt deltagande. Innan vi säger hejdå, vill jag fråga hur du har upplevt intervjun?
- Är det någonting som du vill att jag tar bort från intervjun?
- Om du ändrar dig är det bara att ta kontakt med mig – du har mina kontaktuppgifter?
- Din intervju kommer att analyseras av mig och den andra medarbetaren i projektet. Tillsammans skriver vi en slutrapport. Vi kommer inte att använda ditt namn eller någonting annat som kan identifiera dig.
- Vill du bli meddelad när rapporten är klar, och i så fall hur?
- Jag förstår att intervjun kan ha väckt minnen och tankar hos dig och vill påminna om att du kan kontakta Lio Gustafsson, kurator på RFSL. Du når Lio på mailadressen kurator@goteborg.rfsl.se. Du kan skriva i mailet om du vill bli uppringd. Berätta gärna att du hör av dig på grund av studien så att Lio vet det.